

Nuorten tulevaisuuskuvat ja lähtemisen pakko
Pohjois-Karjalan maaseudulla

Jenni Maria Tuhkanen

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiologia

Helsingin yliopisto

Maisterintutkielma

Maaliskuu 2021

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Sosiaalitieteiden maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Jenni Maria Tuhkanen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Nuorten tulevaisuuskuvat ja lähtemisen pakko Pohjois-Karjalan maaseudulla			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Sosiologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma		Aika – Datum – Month and year Maaliskuu 2021	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 67 + liitteet 2 sivua
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkielmassa tarkastellaan Pohjois-Karjalan maaseudulla asuvien nuorten tulevaisuuskuvia ja niiden muodostumista suhteessa lähtemisen pakon normiin. Tutkielmassa selvitetään myös, millaisia ratkaisuja Pohjois-Karjalan maaseudulla asuvat nuoret muodostavat lähtemisen pakkoon ja millainen tulevaisuuskuva nousee heidän keskuudessaan hegemoniseen asemaan. Näiden kysymyksenasetteluiden taustalla vaikuttaa David Farrugian teoria lähtemisen pakosta, joka tarkoittaa maaseudulla asuviin nuoriin kohdistuvaa painetta muuttaa kaupunkiin ja urbaaneihin ympäristöihin. Tämän tutkielman lähtökohdaksi onkin selvittää, miten maaseudun nuoret soveltuvat tulevaisuuskuviaan yhä vain kaupungistuvaan yhteiskuntaan.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu viiden Pohjois-Karjalan maaseudulla asuvan 13–16-vuotiaan nuoren yksilöhaastatteluista. Tutkimushaastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joihin haastatellut nuoret rekrytoitiin nuorisotoimen välityksellä. Haastatteluaineistoa tarkasteltiin diskurssianalyttisen lähestymistavan mukaisesti, muodostaen neljä eri diskurssia, jotka ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa.</p> <p>Diskurssianalyttisen tarkastelun tuloksena muodostettiin kaksi päädiskurssia ja kaksi aladiskurssia. Päädiskurssit ovat lähtemisen diskurssi ja sopeutumisen diskurssi, joista ensiksi mainittu nousee hegemoniseen asemaan haastateltujen nuorten keskuudessa. Lähtemisen diskurssissa nuorten puhetta sävyttää vahva lähtemisen eetos, sillä siinä nuorten tulevaisuuskuviin kuuluu kiinteästi suunnitelma kaupunkiin muuttamisesta. Sopeutumisen diskurssi puolestaan asettuu vastadiskurssiksi, sillä siinä nuoret sanovat itsensä irti lähtemisen eetoksesta. Sopeutumisen diskurssissa nuoret mukauttavatkin tulevaisuuskuviaan sellaisiksi, että ne mahdollistavat Pohjois-Karjalan maaseudulle jäämisen.</p> <p>Päädiskurssien alle luokitellaan kaksi aladiskurssia, jotka ovat urbaanikaipuun diskurssi ja luontodiskurssi. Näille kahdelle aladiskurssille on keskeistä niiden eriävät käsitykset kulttuurisesta pääomasta. Urbaanikaipuun diskurssissa nuoret pitävät kaupunkia kulttuurisen pääoman keskittymänä, sillä he arvostavat urbaaneja ajanviettopaikoja ja -tiloja. Urbaani kulttuurinen pääoma houkuttelee heitä muuttamaan kaupunkiin, minkä vuoksi urbaanikaipuun diskurssi asettuu lähtemisen diskurssin alle. Luontodiskurssissa nuoret puolestaan arvostavat luonnonympäristön ja erilaiset luontoaktiviteetit kaikista korkeimmaksi kulttuuriseksi pääomaksi. Luontodiskurssi luokitellaan sopeutumisen diskurssin alle, sillä siinä nuorten tulevaisuuskuviin kuuluu myös suunnitelma Pohjois-Karjalan maaseudulle jäämisestä.</p> <p>Tutkimuksen perusteella lähtemisen pakon normi näkyy kaikkien haastateltujen nuorten tulevaisuuskuviissa, mutta nuoret muodostavat siihen erilaisia ratkaisuja. Lähtemisen ja jäämisen päätös on osa heistä jokaisen tulevaisuuskuva.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Nuoret, tulevaisuuskuvat, maaseutu, Pohjois-Karjala			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
1.2 Tutkimuskohteena pohjoiskarjalainen maalaispaikkakunta	4
2 Aiempi tutkimus ja teoreettinen tausta	6
2.1 Nuoruus maaseudulla	6
2.2 Maaseudun nuorten muuttoalttius ja lähtemisen pakko	12
2.3 Nuorten tulevaisuuskuvat	19
2.4 Tutkimuskysymykset.....	23
3 Metodi	25
3.1 Aineisto ja haastattelumetodi	25
3.2 Diskurssianalyttinen lähestymistapa	31
4 Nuorten tulevaisuuskuvat ja lähtemisen pakko	34
4.1 Rakenteiden varjostamat tulevaisuuskuvat.....	34
4.2 Päädiskurssit	36
4.2.1 Lähtemisen diskurssi.....	36
4.2.2. Sopeutumisen diskurssi.....	42
4.3 Aladiskurssit	46
4.3.1 Urbanikaipuun diskurssi	46
4.3.2 Luontodiskurssi.....	49
4.4 Asumisen haaveet	53
5 Johtopäätökset	56
Lähteet	60
Liitteet	68
Liite 1. Haastattelurunko	68
Liite 2. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	69

1 Johdanto

Tässä maisterintutkielmassa käsitellään Pohjois-Karjalan maaseudulla asuvien nuorten tulevaisuuskuvia ja niiden muodostumista suhteessa lähtemisen pakkoon. Reetta Rätty toi YLE Uutisten kolumnissaan esiin, miten ristiriitaista maaseudun nuoria koskeva julkinen keskustelu nyky-Suomessa on (YLE Uutiset 12.8.2020: *“Saan olla vappaa siellä ja ajatella miten mie halluun” – kannattaa kuunnella syrjäkylänuoria ennen kuin julistaa maaseudun kuihtuvan*). Rätty kirjoittaa kolumnissaan, miten maaseudusta puhutaan julkisessa keskustelussa usein passivoivasti ja kaupunkilaisten näkökulmasta tarkastellen. Tästä ajankohtainen esimerkki on koronaviruksen myötä herännyt keskustelu maaseudun kesämökeistä kaupunkilaisten etätyöskentelyn tiloina. Kuitenkin jo kauan ennen pandemiaa harvaan asuttu maaseutu kesämökkeineen on julkisessa keskustelussa nähty lähinnä kaupunki-ihmisten levon reservaatteina, kun muutoin se on leimattu asuinkelvottomaksi (Hartikainen 2016, 18). Reetta Rätty tuokin kolumnissaan esiin, että maaseudun kannalta tärkeintä ei suinkaan ole ymmärtää, miten kaupunkilaiset käsittävät maaseudun, vaan paljon merkityksellisempää on selvittää, miten maaseudun nuoret itse viihtyvät asuinympäristöissään.

Maisterintutkielmani perustuu pyrkimykselle tuoda Pohjois-Karjalan maaseudun nuorten oma ääni kuuluviin ja korostaa heidän aluepoliittista merkitystään, sillä nuori väestö toiveineen ja suunnitelmineen on avainroolissa Pohjois-Karjalan maakunnan kehityksessä. Pohjois-Karjalassa väestön väheneminen on muodostunut todelliseksi ongelmaksi, joka on seurausta niin luonnollisesta väestönmuutoksesta kuin nuorten asukkaiden poismuutostakin (Tilastokeskus 2020: Väestönmuutokset Pohjois-Karjalassa v. 1993–2019). Maaseudun nuorten hyvinvointia uhkaavatkin rakenteelliset muutokset, etenkin työpaikkojen keskittyminen kaupunkeihin ja työttömyyden kasvu (Armila, Halonen & Käyhkö 2016, 97). Nuoret kaikkialla Suomessa toivovat keskimäärin hyvin samanlaisia asioita tulevaisuudeltaan – perhettä, koulutusta ja työtä (Rubin 1998). Pohjois-Karjalan maaseudun nuorille näiden toiveiden toteuttaminen kuitenkin edellyttää toisinaan muuttoa pois omalta asuinseudulta (Armila ym. 2016, 136). Maisterintutkielmassani pyrin selvittämään, miten Pohjois-Karjalan maaseudun nuoret soveltuvat tulevaisuuskuviaan yhä vain kaupungistuvaan yhteiskuntaan.

Kaupungistumisen myötä nuoruus on tyypillisesti yhdistetty urbaaniin ympäristöön ja elämäntapaan (Sørensen & Pless 2017). Maaseutu mielletään puolestaan stereotyyppisesti vanhuuden elinympäristöksi (Tuuva-Hongisto, Pöysä & Armila 2016, 12–13). Kuitenkin vastoin yleisiä arkikäsitteitä, itäsuomalaisella maaseudulla asuvat nuoret usein pitävät kotiseudustaan ja haluaisivat jäädä sinne asumaan myös aikuisena (esim. Juvonen & Romakkaniemi 2018; Armila, Hartikainen & Halonen 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016). Tästä huolimatta julkisessa keskustelussa maaseudusta puhutaan lähes yksinomaan vain tyhjenevien kylien ja poismuuttavien nuorten kontekstissa, kuten historian akatemiattutkija Kaisa Vehkalahti toi esiin blogissaan (Oulun yliopisto 10.1.2020: *Suurista ikäluokista tyhjeneviin kyliin: Maaseutu kolmen sukupolven nuorten kasvuympäristönä*). Maaseudulla asuvat nuoret joutuvatkin muodostamaan tulevaisuuskuviaan erilaisten arvokäsitysten ristipaineessa, jossa ulkopuoliset tahot pyrkivät määrittämään, onko heidän kotiseutunsa asuinkelpoinen. Saman keskustelun kohteena ovat olleet myös kaupunkien lähiöt (ks. Turtiainen 2020; Junnilainen 2019; Ollila 2008).

Maisterintutkielmani on diskurssianalyttinen tutkimus Pohjois-Karjalan maaseudulla asuvien nuorten tulevaisuuskuvista ja niiden sisältämistä ratkaisusta lähtemisen paktoon. Tutkimusta varten kerätty empirinen aineisto koostuu viiden 13–16-vuotiaan Pohjois-Karjalan maaseudulla asuvan nuoren teemahaastatteluista. Alkuperäisenä tutkimustarkoitukseni oli tarkastella kokonaisuudessaan nuorten *tulevaisuuskuvia*, jotka ovat käsityksiä ja mielikuvia tulevaisuudesta sekä sitä koskevia toiveita ja suunnitelmia (Rubin 1998; 2003; 2008). Tutkimusaiheeni rajaus kuitenkin tapahtui tutkimusprosessin aikana aineistolähtöisesti, sillä empirisestä aineistosta nousi vahvasti esiin, että tutkimieni nuorten tulevaisuuskuvissa oli pohjimmiltaan aina kyse *lähtemisestä ja jäämisestä*. Tämä havainto on linjassa myös aiempien tutkimusten kanssa (ks. Tuuva-Hongisto ym. 2016, 93; Ollila 2008).

Tutkimuksessani tarkastellaankin nuorten tulevaisuuskuvia suhteessa Farrugian (2016) *lähtemisen pakon* teoriaan, jonka valossa itäsuomalaisen maaseudun nuoria on aiemminkin tutkittu, vaikkakin vähän (ks. Armila ym. 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016). Lähtemisen pakko on maaseudulla asuviin nuoriin kohdistuvaa painetta muuttaa kaupunkeihin ja urbaaneihin ympäristöihin. Lähtemisen pakon näkökulma maaseudun nuorten muuttoliikkeeseen on kokonaisvaltainen – se ei ulotu vain työhön ja

koulutukseen liittyviin rakenteellisiin syihin, vaan tuo analyysin osaksi myös symboliset ja keholliset ulottuvuudet, jotka työntävät maaseudun nuoria kaupunkeihin. (Farrugia 2016, 836.)

Maisterintutkielmani osallistuu maaseudulla ja syrjäseudulla asuvien nuorten tulevaisuuskuvia koskevaan tutkimuskeskusteluun (esim. Armila ym. 2016; Penttinen 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016; Ollila 2008; Tuhkunen 2007; Jukarainen & Tuhkunen 2004). Tutkimuksessani pyrin irrottautumaan nuorisotutkimukselle tyypillisestä kaupunkikeskeisestä näkökulmasta (Armila ym. 2016, 136).

1.2 Tutkimuskohteena pohjoiskarjalainen maalaispaikkakunta

Tämä tutkimus toteutettiin eräällä alle 12 000 asukkaan paikkakunnalla, joka sijaitsee Pohjois-Karjalan maakunnassa. Pieniä paikkakuntia koskevissa tutkimuksissa tutkittavien anonymiteetti on suojattava siten, että kunta ei saa olla tunnistettavissa tutkimuksesta (Kuula 2006, 204). Tässä tutkimuksessa ei tutkimuseettisten syiden vuoksi mainitakaan tutkittavan paikkakunnan nimeä, mutta seuraavaksi kuitenkin kerron kyseisestä paikkakunnasta siinä määrin, kuin se anonymiteetin suojissa on mahdollista.

Yli 95 prosenttia tutkittavan paikkakunnan asukkaista asuu maaseutualueella. Asukkaita on sekä maaseudun paikalliskeskuksissa, ydinmaaseudulla että harvaan asutulla maaseudulla. Kunnan taajama-aste sijoittuu 50–70 prosentin välille (tunnistettavuuden vuoksi tarkkaa lukua ei voida mainita). Väestötiheys on alle 5 hlö/km², eli paikkakunta on varsin harvaan asuttua seutua. Koko Suomen väestötiheys on noin 18 hlö/km². (Tilastokeskus 2020: Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2019.)

Puheet maaseudun tyhjenevistä kylistä eivät Pohjois-Karjalan maakunnan kohdalla ole perusteettomia. Väestö on vähentynyt lähes kaikkialla maakunnassa 1990-luvun puolivälistä lähtien, kun Joensuu on puolestaan ollut maakunnan alati kasvava keskus, joka on vetänyt puoleensa asukkaita muualta päin maakuntaa. Pohjois-Karjalan maakunnan väkiluku onkin ollut laskussa vuosien 1994–2019 aikana. Vuosi 2011 muodosti tällä ajanjaksolla yksittäisen poikkeuksen, jolloin väkiluku kasvoi hieman. Väestön vähenemisen syynä on ollut sekä luonnollinen väestönmuutos että maan sisäinen muuttoliike. Vuonna 2019 väestö väheni maakunnassa edellisestä vuodesta

1047 henkeä. Luonnollisen väestönmuutoksen seurauksena se väheni 942 henkeä ja maan sisäisen muuttoliikkeen seurauksena 612 henkeä. Maahanmuutto puolestaan toi maakuntaan 507 uutta asukasta. (Tilastokeskus 2020: Väestönmuutostekijät Pohjois-Karjalassa vuosina 1998–2019 ja Väestönmuutokset Pohjois-Karjalassa v. 1993–2019.) Paikkakunnalla, jossa tämä tutkimus toteutettiin, oli väkiluku suurimmillaan 1900-luvun puolivälissä. Sittemmin väkiluku on ollut laskussa ja viimeisten parinkymmenen vuoden ajan lasku on jyrkentynt entisestään.

Pohjois-Karjalan maakunnan väestö on suhteellisen ikääntyvää. Paikkakunnalla, jossa tämä tutkimus toteutettiin, alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä oli vuonna 2018 vain noin 10 prosenttia, kun koko Pohjois-Karjalan maakunnan vastaava luku oli noin 14 prosenttia. Koko maassa oli puolestaan noin 16 prosenttia alle 15-vuotiaita, näin vertailun vuoksi. (Tilastokeskus 2020: Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä 1987–2019.) Eläkeläiset muodostavat suurimman osan tutkimani paikkakunnan väestöstä ja heitä on enemmän kuin palkansaajia. Vuonna 2018 paikkakunnan väestöstä noin kolmannes oli 65 vuotta täyttäneitä. (Kuntaliitto, Tilastokeskus 2020: 65 vuotta täyttäneiden prosentiosuus 2018.) Tämän tutkimuksen nuoret myös itse kuvasivat paikkakuntansa profiilia siten, että siitä selkeästi piirtyi mielikuva eläkeläispaikkakuntana.

Pohjois-Karjala kuuluu niihin Suomen alueisiin, jotka kärsivät eniten työttömyydestä. Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen alueella työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta onkin kaikista suurin koko maassa, ja elokuussa 2020 tämä osuus oli 15,2 prosenttia. (TEM, Työnvälitystilasto 2020.) Koronaviruksen aiheuttamien talousvaikeuksien takia työttömien määrä on kasvanut ja avointen työpaikkojen määrä vähentynyt koko maassa vuoden 2020 aikana. Kuitenkin kun tarkastellaan myös pidempiaikaista kehitystä, niin työpaikkojen lukumäärä on vähentynyt noin 17 prosenttia Pohjois-Karjalan maakunnassa vuosien 1987 ja 2018 välillä (Tilastokeskus: Työpaikat Pohjois-Karjalassa 1987–2018). Työpaikkojen vähentyminen osaltaan selittää varmastikin sitä, miksi työttömyys on Pohjois-Karjalan maakunnassa kaikista korkeinta koko maassa. Tutkimani paikkakunnan työttömyysaste mukailee Pohjois-Karjalan koko maakunnan lukua, joka oli 12,9 prosenttia vuonna 2019, koko maan luvun ollessa 9,2 prosenttia (TEM/ELY-keskus 2020). Työpaikkojen määrän väheneminen on kuitenkin taittunut ainakin hetkellisesti uusimman tilastotiedon mukaan, sillä vuonna 2018 Pohjois-Karjalassa oli 620 työpaikkaa enemmän edellisvuoteen verrattuna, aiheuttaen yhden

prosentin kasvun työpaikkojen määrässä. Uusien työpaikkojen määrä kasvoi eniten teollisuudessa, hallinto- ja tukipalvelutoiminnoissa sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa. (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2020a.)

Tutkimallani paikkakunnalla on rikas luonnonympäristö, jota värittävät runsaat metsät, vesistöt ja vaaramaisemat. Metsät ovat kunnan asukkaille tärkeitä virkistys-, marjastus- ja sienestysalueita sekä monen heistä välitön asuinympäristö, mutta niillä on myös taloudellisesti merkittävä rooli alueella. Metsä on Pohjois-Karjalan kaikista tärkein luonnonvara ja metsätalous muodostaakin elintärkeän osan maakunnan taloudesta. Metsäbiotalous työllistää Pohjois-Karjalassa yli 6000 henkeä ja alalla liikkuu 1,7 miljardia euroa liikevaihtoa vuosittain. Pohjois-Karjalan strategiassa 2040 kohdennetaan, että metsäbiotalous on maakunnan vahvin sekä erikoistunein tutkimus- ja osaamis pohjainen kokonaisuus. (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2020b; Pohjois-Karjalan ELY-keskus 2018.) Tutkimallani paikkakunnalla merkittävä osa työpaikoista kuuluu maa-, metsä- ja riistatalouden toimialalle. Kyseinen toimiala on pysynyt alueella elinvoimaisena, sillä toimialalle kuuluvien työpaikkojen määrä on viime vuosien aikana joko kasvanut tai pysynyt stabiilina. (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2020a.)

2 Aiempi tutkimus ja teoreettinen tausta

2.1 Nuoruus maaseudulla

Edellä olevassa luvussa kuvasin tutkimieni nuorten asuinseutua erilaisten tilastojen ja lukujen muodossa, keskittyen etenkin väestöä ja työtä koskeviin tietoihin. Tilastotiedon avulla pyrin taustoittamaan lukijalle tutkimaani paikkakuntaa, jotta ainakin suurpiirteisen käsityksen muodostaminen anonymiteetillä suojatusta paikkakunnasta olisi mahdollista. Numeerisen tiedon lisäksi on kuitenkin vielä tärkeämpää käsitellä sitä, miten tutkittavieni nuorten asuinympäristöä eli Pohjois-Karjalan maaseutua kuvataan tutkimuskirjallisuudessa. Seuraavaksi siirrynkin tarkastelemaan aiempia nuorisotutkimuksia ja sosiologisia tutkimuksia, joissa on käsitelty maaseutua nuoruuden ympäristönä modernissa yhteiskunnassa. Oman tutkimukseni kannalta erityisen painoarvon saavat Päivi Armilan, Mari Käyhkön, Ville Pöysän ja Sari Tuuva-Hongiston

2010-luvulla tekemät laadulliset tutkimukset, joissa tarkastellaan Itä-Suomen syrjäseudulla ja maaseudulla asuvia nuoria. Olen kuitenkin tarkastellut itäsuomalaista maaseutunuoruutta koskevien tutkimusten rinnalla myös kansainvälisiä tutkimuksia, jotka ovat relevantteja oman tutkimukseni kannalta.

Maaseudulla asuvat nuoret merkityksellistävät omia kotiseutujaan usein kaupungin ja maaseudun välisen dikotomisen jaottelun kautta (esim. Sørensen & Pless 2017; Farrugia 2016; Tuhkunen 2007; Jukarainen & Tuhkunen 2004). Nuoret mieltävät maaseudun ja kaupungin yleensä kahdeksi täysin erilliseksi saarekkeeksi (Jukarainen & Tuhkunen 2007, 103). Syrjäseuduilla asuvien nuorten tekemiin merkityksenantoihin liittyy usein käsityksiä, joissa maaseutua arvotetaan kaupunkien alapuolelle (Jukarainen & Tuhkunen 2004). Kuten tutkimukseni johdannossa kuitenkin toin esiin, niin yhä enemmän esiin on nousemassa ajattelutapoja, joiden mukaan maaseudun ei tarvitse saada merkitystään aina suhteessa kaupunkiin, ja tutkitusti näin ajattelee nykyään myös moni maaseudun nuorista itse. Esimerkiksi tanskalaisessa tutkimuksessa kävi ilmi, että maaseudulla asuvien nuorten keskuudessa on yleistymässä uusi puhetapa, jossa maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelu alkaa väistyä. Osa kyseisen tutkimuksen nuorista merkityksellisti asuinympäristöään tavalla, joka ei perustunut urbaanin ja maaseudun selkeille kategorioille. (Sørensen & Pless 2017.)

Oman tutkimukseni kannalta tärkeintä aiempaa tutkimuskirjallisuutta ovat tutkimukset, joissa tarkastellaan etenkin Pohjois-Karjalan, mutta myös muun Itä-Suomen maaseudulla asuvia nuoria. Erityisen keskeisiä oman tutkimukseni kannalta ovat olleet Päivi Armilan, Mari Käyhkön ja Ville Pöysän tutkimukset, sillä he ovat viimeisen viiden vuoden aikana julkaisseet useita syrjäseutunuoruutta koskevia tieteellisiä julkaisuja, käyttäen aineistonaan Itä-Suomessa kerättyä laadullista aineistoa (esim. Armila ym. 2016; Armila & Käyhkö 2018; Armila, Käyhkö & Pöysä 2018a ja 2019; Käyhkö, Pöysä & Armila 2019; Armila 2020). Moni heidän tutkimuksistaan on osa Nuorisotutkimusverkoston *Nuoret ajassa* -tutkimushanketta (2014–2015), joka on laadullinen seurantatutkimus nuorista. Armilan, Käyhkön ja Pöysän tutkimusten näkökulmana on ollut tarkastella nuoruutta syrjäseuduilla ja periferiassa. Heidän tutkiemiensa nuorten asuinseutuja luonnehtivat yhtäältä muuttotappio, palveluiden karkaaminen keskuksiin sekä rajalliset koulutus- ja työmahdollisuudet, mutta toisaalta myös maalaisidylli, luonnonläheisyys ja kyläyhteisöllisyys (Armila ym. 2016; Tuuva-

Hongisto ym. 2016, 22–25). Tällä tavoin voisi kuvata myös oman tutkimukseni paikkakuntaa ja näin ollen heidän tutkimuksensa ovatkin olleet tärkeitä taustoittajia omalle tutkimukselleni.

Eräs tutkimukseni kannalta erityisen relevantti käsite on *Hylkysyrjä*, jonka ympärille Armilan, Halosen ja Käyhkön toimittama kirja *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä – Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla* (2016) muodostuu. Kyseinen teos koostuu tutkimusartikkeleista, joiden tutkimuskohteena ovat harvaan asutulla maaseudulla sijaitsevat syrjäkylät, joita tutkijat kutsuvat hylkysyrjiksi. Hylkysyrjän käsite on tutkimusnäytön pohjalta konstruoitu pseudonyymi sekä tyyppirakennelma, joka kuvastaa suomalaisia syrjäseutuja ja niille ominaisia piirteitä. Hylkysyrjä sijaitsee yhteiskunnallisessa kaksoisperiferiassa – sosiaalisten ongelmien vaivaamalla maantieteellisellä reuna-alueella ja sen sisällä vielä harvaan asutulla maaseudulla. Hylkysyrjän käsite ei ole pelkästään maantieteellinen, sillä hylkysyrjäläisyys kuvastaa myös mielentilaa, jossa ihminen kokee olevansa sivussa täysivaltaisesta yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta kansalaisuudesta. Keskeistä Hylkysyrjässä on, että siellä elävien nuorten elämää rajoittaa *kilometrien konkretia* – koulutukseen, töihin ja palveluihin on pitkät fyysiset etäisyydet. (Armila ym. 2016, 9–12.)

Erityisen olennainen aspektin Armilan, Käyhkön ja Pöysän tutkimuksissa onkin se, että pitkät fyysiset etäisyydet ”kaikkialle” raamittavat ja rajoittavat huomattavasti syrjäkylänuorten elämää. Koulutus, harrastukset, palvelut, ystävyys-suhteet ja työelämä ovat usein kaukana nuorista. Vapaa-ajanvieton tilojen ja ohjatun harrastustoiminnan niukkuus on nuorten kannalta tyyppillisesti erityisen harmillista, sillä vapaa-aikaa pidetään nuorten subjektiivisesti koetun hyvinvoinnin kannalta erittäin merkityksellisenä (Armila ym. 2016, 135–137.) Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että ohjatun harrastustoiminnan puuttuessa osa syrjäseutujen nuorista keksii omatoimisesti erilaisia vapaa-ajan vieton tapoja, jotka liittyvät yleensä luontoon. Tällöin vapaa-aika kiinnittyy tyyppillisesti vahvasti eränkäymiseen – nuoret patikoivat, metsästävätkin ja harrastavat kaikenlaista muutakin luontoon sidottua. Luonto on nuorille helposti saavutettava ja tärkeä vapaa-ajan arena, joka korvaa ohjatun harrastustoiminnan ja rakennettujen harrastustilojen puutetta. (Armila 2020, 156; Tuuva-Hongisto ym. 2016, 63–66.)

Ystävyysuhteet ovat nuorille tärkeä tai jopa kaikista tärkein osa heidän vapaa-aikaansa. Alueellisuudella on tärkeä rooli nuorten ystävyysuhteiden muodostumisessa, sillä nuoret ystäväystyvät usein samalla asuinalueella asuvien kanssa. (Aaltonen, Kivijärvi, Peltola & Tolonen 2011, 31–34.) Tarkasteltaessa Pohjois-Karjalan maaseudun nuorten ystävyksiä, on tärkeää muistaa, että nuoret ovat harvaan asutulla maaseudulla ja syrjäseuduilla lähes aina vähemmistössä. Vain noin joka kymmenes 0–17-vuotias suomalainen nuori asuu harvaan asutulla maaseudulla (Tilastokeskus 2020: Väestö asuinpaikan kaupunki-maaseutu-luokituksen sekä sukupuolen ja iän mukaan, 2000–2019) ja onkin siis todennäköistä, että syrjäseudulla asuvan nuoren lähetyvillä ei asu yhtään saman ikäistä kaveria tai heitä on vain hyvin vähän. Tämä tuo oman haasteensa niin ystävyysuhteiden muodostamiselle kuin myös kunnan keskustassa tai muissa kylissä asuvien ystävien tapaamiselle.

Tässä luvussa on käsitelty pitkälti sitä, miten pitkät etäisyydet hankaloittavat syrjäkylänuorten jokapäiväisen arjen kulkua, mutta välimatkojen vaikutus ei rajaudu pelkästään siihen. Pitkät etäisyydet nimittäin asettavat nuoret vaikeisiin elämän suuntaa koskeviin valintatilanteisiin jo verrattain varhaisessa iässä. Esimerkiksi toisen asteen opetusta ei välttämättä järjestetä nuorten omassa kotikunnassa, minkä takia nuoret saattavat joutua muuttamaan toiselle paikkakunnalle koulutuksen perässä, mikä merkitsee suurta itsenäistymisen askelta jo alaikäisenä. (Armila ym. 2016, 9–12.) Armila, Käyhkö ja Pöysä (2018b) ovat tehneet aiheetta koskevan tutkimuksen, jossa tarkasteltiin itäsuomalaisissa syrjäkylissä asuvien nuorten koulutusvalintoja. 14–18-vuotiaiden nuorten haastatteluaineistoon perustuvassa tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, millaisia konkreettisia vaikutuksia nuorten asuinpaikalla on koulutusvalintoihin. Tutkimustulos oli, että perheen taloudellisilla resursseilla oli erityisen merkittävä vaikutus siihen, mihin koulutukseen syrjäisissä kylissä asuvat nuoret hakeutuivat.

Kyseisessä tutkimuksessa kävi ilmi, että syrjäkylänuoret olivat pitkälti perheenjäsentensä avun varassa esimerkiksi paikasta toiseen liikkumisen suhteen, sillä harvaanasutulla maaseudulla on joko hyvin vähän tai ei ollenkaan julkista liikennettä. Jos nuori halusi muuttaa toiselle paikkakunnalle suorittamaan toisen asteen koulutusta, yleensä hän tarvitsi perheeltään taloudellista tukea asumiskustannuksiin. Samassa kylässä asuvat nuoret voivatkin olla keskenään hyvin erilaisessa asemassa perheen taloudellisten resurssien mukaan. Tutkimuksessa tuotiin esiin se aspekti, että

suomalaiset nuoret elävät koulutusyhteiskunnassa, jossa sosialisointi myötä he näkevät kouluttautumisen normina eivätkä kapinoi sitä vastaan. Maantieteellinen sijainti asettaa syrjäkylien nuoret eriarvoiseen asemaan kaupunkiseutujen nuoriin verrattuna – syrjäkylien nuoret ovat koulutusyhteiskunnan toisia. He yrittävät kuitenkin toteuttaa omia haaveitaan niissä rakenteissa, jotka ovat heidän lähtökohdistaan mahdollisia. (Armila ym. 2018b.)

Penttinen (2018) osoittaa tilastollisella analyysillään, että Itä-Suomen nuorten koulutusvalinnoissa painottuu etenkin se, millaisia paikallisia koulutusmahdollisuuksia heille on tarjolla. Penttinen käyttää aineistona vuonna 2015 kerättyä Itä-Suomen nuorisopuntariaineistoa, joka on verkkokyselyyn perustunut kartoitus. Hän osoittaa logistisen regressiomallin avulla, että nuorten asuinpaikkakunnan kuntatyyppi ennustaa heidän koulutusvalintojaan sekä sosiaalista asemaansa. Asuinkunnan tyyppi selittääkin kaikista eniten Itä-Suomen nuorten koulutusvalintoja. Ennustettavuus kasvaa entisestään, kun mallissa yhdistetään nuoren asuinpaikan kuntatyyppi ja hänen äitinsä koulutusaste. Tällöin mallin kyky ennustaa on lähes 70 prosenttia. Isän koulutusasteella ei ole yhtä suurta merkitystä kuin äidin koulutusasteella.

Maaseutumaisissa kunnissa 77,7 prosenttia nuorista eli selkeästi suurin osa valitsee mennä lukioon, minkä selityksenä voi olla lukiokoulutuksen parempi kuntakohtainen saatavuus. Itä-Suomessa ammatillisen koulutuksen maantieteellinen saavutettavuus ja kattavuus on nimittäin heikompaa kuin lukiokoulutuksen. Sosiaalisen liikkuvuuden pitäisi olla lukiokoulutuksen yleisyyden vuoksi tavanomaista korkeampaa Itä-Suomen maaseutumaisissa kunnissa, mutta on kuitenkin ilmennyt viitteitä, että lukion valitsemisessa voi osan nuorista kohdalla olla ennen kaikkea kyse halusta jäädä vielä joksikin aikaa omalle kotiseudulle asumaan. Toisen asteen koulutuspaikat sijaitsevat yleensä pidempien etäisyyksien päässä kuin lukiokoulutus, ja ammattikoulun valinta voi merkitä muuttamista pois kotoa. Onkin mahdollista, että osa nuorista suorittaa toisen asteen ammatilliset opinnot vielä lukion jälkeen. (Penttinen 2018.)

Penttisen logistinen regressiomalli osoitti, että etenkin äidin koulutusaste ennustaa hänen lapsensa koulutusvalintoja. Koulutuksen sosiaalisen periytyksen kontekstissa Pohjois-Karjala kuitenkin muodostaa mielenkiintoisen poikkeuksen, sillä siellä vanhempien koulutusaste ja tulotaso eivät selitä niin vahvasti nuorten koulutusvalintoja

kuin keskimäärin Suomessa. Pohjoiskarjalaiset nuoret suuntaavat muita suomalaisia nuoria useammin ammatillisiin opintoihin, vanhempien sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Esimerkiksi lukion valitsee vain noin 60 prosenttia niistä nuorista, joiden kummatkin vanhemmat ovat korkeakoulutettuja, ja se on kaikista pienin osuus verrattuna muihin maakuntiin. (Saari 2015, 23–24.)

Palataan tämän luvun alkuun, jossa toin esiin maaseudun nuorille tyypillisen tavan käsittää maaseutu ja kaupunki dikotomisesti kahtena täysin erillisenä kategoriana. Tätä aihetta ovat tutkineet esimerkiksi Sørensen ja Pless (2017), jotka ovat tarkastelleet maaseudulla asuvien 14–15-vuotiaiden tanskalaisten nuorten käsityksiä nuoruudesta ja paikallisyhteisöön kuulumisesta. Heidän tutkimuksensa osoitti, että dikotominen ajattelu vaikuttaa yhä merkittävästi maaseudun nuorten käsityksiin, vaikkakin esiin on nousemassa myös dikotomista ajattelua kyseenalaistavia ja purkavia merkityksenantoja. Tutkimuksessa he analysoivat nuorten käsityksiä suhteessa kaupunki-maaseutu-dikotomian diskursseihin ja siihen, miten maaseudun nuoret uusintavat näitä diskursseja. Sørensenin ja Plessin mukaan jälkimodernia yhteiskuntaa koskevissa kuvauksissa urbaani on keskiössä ja kaupungit modernin elämän keskuksia, kun maaseutu puolestaan tyypillisesti edustaa esimodernia sekä perinteisyyttä. Moderni nuoruus ja urbaani elämä nähdään toisistaan erottamattomina. Tyypillisissä stereotypioissa kaupunki on nuoruuden ympäristönä dynaaminen ja täynnä mahdollisuuksia, mutta maaseutu nähdään seisahtuneena paikkana, jossa ei ole tulevaisuutta. Sørensen ja Pless tarkastelevat maaseudulla asuvien nuorten kuulumista paikallisyhteisöön suhteessa kaupunki-maaseutu-jaon diskursseihin. Kuulumisen (*belonging*) lisäksi he tarkastelevat nuorten kaipausta muualle (*longing*).

Sørensenin ja Plessin tutkimuksessa sovelletaan narratiivista analyysia, muodostaen nuorten haastatteluiden pohjalta kolme eri narratiivia. Dominoivin narratiivi on, että kaupungin sykkeessä on mielekkäintä elää nuoruutta. Tässä tapauksessa tutkittavat nuoret eivät koe merkittävää kuulumisuuden tunnetta maaseudun paikallisyhteisöihinsä. Dominoivaa narratiivia haastaa vastanarratiivi, jossa nuoret ovat tyytyväisiä elämäänsä maaseudun idyllissä, luonnon keskellä. Tällöin he myös kokevat merkittävää kuulumisuutta paikallisyhteisöön. Sekä dominoiva että vastanarratiivi perustuvat kaupungin ja maaseudun dikotomiaan, mutta kolmas narratiivi eli hybridinarratiivi puolestaan rakentuu tämän dikotomian purkamiselle. Hybridinarratiivissa hyvä nuoruus

on yhdistelmä urbaania ja maaseutua: nuorten mielestä maaseudulla olisi hyvä elää, jos sinne saataisiin urbaaneja vapaa-ajanvieton paikkoja, esimerkiksi pikaruokaravintoloita. (Sørensen & Pless 2017.)

Tässä luvussa olen käsitellyt nuoruutta maaseudulla, käyden läpi etenkin Itä-Suomen syrjäseuduilla asuvia nuoria koskevaa tutkimuskirjallisuutta ja tuoden keskusteluun mukaan myös relevanttia pohjoismaalaista tutkimusta. Yhteenvedona näihin tutkimuksiin voi koostaa, että harvaan asuttu maaseutu näyttäytyy yhtä aikaa hyvin rikkaana ja niukkana asuinympäristönä nuorten näkökulmasta. Niukkuutta ovat koulun, harrastusten, ystävien ja palvelujen sijainti etäällä. Monet maaseudulla asuville nuorille tärkeät elämänosiot eivät sijaitse heidän omalla asuinalueellaan ja niiden luo pääseminen vie aikaa sekä vaivaa. Kodin syrjäinen sijainti luonnon keskellä on kuitenkin myös useiden nuorten mielestä suuri rikkaus. Se tuo mukanaan vapautta ja väljyyttä, omaa tilaa ja rauhaa olla sekä elää. Asuminen luonnon keskellä on nuorille hyvin tärkeää ja läheinen luontosuhde paikkaa asuinympäristön muuta niukkuutta. Harvaan asuttu maaseutu asuinympäristönä saa näin ambivalentin merkityksen, sillä sama ominaisuus – syrjäisyys – tuo nuorten elämään kaksijakoisesti niin rikkautta kuin niukkuuttakin. Osalle nuorista syrjäisyys on puutosta ja ei-toivottua eristäytyneisyyttä, mutta merkittävä osa heistä pitää syrjäisyyttä myönteisenä piirteenä, ja he toivovat syrjäisyyttä myös tulevaisuuden kodiltaan.

2.2 Maaseudun nuorten muuttoalttius ja lähtemisen pakko

Tässä luvussa käsittelen maaseudun nuorten muuttoalttiutta ja lähtemisen pakkoa. Ensiksi käsittelen tutkimuksia, joissa on tutkittu Suomen, Pohjoismaiden ja Barentsin alueen maaseudulla sekä syrjäseuduilla asuvien nuorten muuttoalttiutta. Nuorten muuttoalttiuden tutkiminen voi olla avartavampaa kuin aikuisten varsinaisen muuttoliikkeen tarkastelu, sillä muuttoalttius indikoi herkemmin asuinpaikkojen sekä yhteisöjen työntö- ja vetovoimatekijöitä (Bjarnason & Thorlindsson 2006). Murrosikäisten muuttoalttiuden onkin todistettu ennustavan tulevaisuuden väestökehitystä, sillä muuttoalttius usein realisoituu myöhemmässä iässä todelliseksi muuttoliikkeeksi (Bjarnason 2014). Tämän vuoksi on perusteltua keskittää oma tarkasteluni nuorten muuttoalttiuteen, sillä siten on mahdollista ulottaa tarkastelu

pintapuolisia syitä syvemmälle. Luvun lopuksi käsittelen Farrugian lähtemisen pakon teoriaa (*mobility imperative*), joka toimii tutkimukseni analyysin keskeisenä teoreettisena taustana.

Syrjäseuduilla asuvien suomalaisten nuorten muuttoalttiutta on tutkittu jonkin verran 2000-luvulla (esim. Penttinen 2016; Tuhkunen 2007; Jukarainen & Tuhkunen 2004). Penttinen (2016) on tutkinut 15–25-vuotiaiden itäsuomalaisten nuorten muuttoalttiutta, aineistonaan Itä-Suomen nuorisopuntarin kyselyaineisto vuodelta 2011. Aineisto on kerätty Pohjois-Karjalassa, Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa. Tutkimuksen mukaan itäsuomalaisten nuorten muuttoalttiuden syyt olivat erityisesti rakenteellisia, vaikkakin myös muita syitä ilmeni, esimerkiksi miellyttävämmän asuinympäristön tavoittelu. Keskeisimpinä motiiveina muutolle olivat tyypillisesti kouluttautuminen ja työuran luominen, mitkä liittyivät nuorten sosiaaliseen asemaan. Korkean sosiokulttuurisen aseman nuoret ja korkeakoulutusta tavoittelevat nuoret olivat muuttoalttiimpia kuin matalammin koulutetut tai matalampaa koulutusta suunnittelevat nuoret. Matalammin koulutetut nuoret olivat yleensä kiinnittyneempiä kotiseutuunsa ja pyrkivät sopeutumaan sen työmarkkinoihin. Tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että edes vahva tunneside omaan kotiseutuun tai vilkas sosiaalinen verkosto eivät saaneet nuoria kiinnittymään kotiseutuunsa, jos sen työ- ja koulutusmahdollisuudet olivat heikot. Periferiassa elävien itäsuomalaisten nuorten muuttoliike suuntautui yleensä Itä-Suomen maakuntakeskuksiin, erityisesti Kuopioon.

On kuitenkin huomattava, että kaupunkeihin suuntautuva muuttoalttiutus on valtakunnallinen ilmiö eikä kosketa vain Itä-Suomea. Lähtömuuttoalttiutus taajaan asutuista ja maaseutumaisista kunnista kaupunkimaisiin kuntiin onkin kasvanut tasaisesti koko Suomessa vuosien 1997–2016 aikana. Lähtömuuttoalttiutus on kasvanut kaikissa ikäryhmissä ja kaikista suurinta alttiutus on ollut 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä. (SVT: Vuosikatsaus 2016: Muuttoliike, liitetaulukko 2.). Pohjois-Karjala kuuluu siltikin niihin Suomen alueisiin, joissa muuttotappio on merkittävä. Vuosien 2004–2019 aikana väestö vähenikin Pohjois-Karjalan maakunnassa vuosi vuodelta, paitsi vuonna 2011. Väestön vähenemisen syynä on ollut luonnollinen väestömuutos ja maan sisäinen muuttoliike. Maahanmuutto on puolestaan tuonut maakuntaan vuosittain noin 400 uutta asukasta viimeisen kymmenen vuoden aikana. (Tilastokeskus:

Väestönmuutostekijät Pohjois-Karjalassa vuosina 1998–2019 ja Väestönmuutokset Pohjois-Karjalassa v. 1993–2019).

Tuhkusen (2007) väitöskirjassa kävi ilmi, että nuori väestö useimmiten haluaa muuttaa pois syrjäseudulta. Hänen tutkimuksessaan tarkastellaan Barentsin alueen syrjäseuduilla asuvien nuorten muuttoinnostusta ja se perustuu kansainväliseen kyselyaineistoon, joka on kerätty Barentsin alueella asuvilta 14–30-vuotiailta nuorilta ja nuorilta aikuisilta. Barents on perifeerinen alue, joka kattaa pohjoisia alueita Suomesta, Norjasta, Ruotsista ja Venäjältä. Suomessa alueeseen kuuluvat Kainuu, Lappi ja Pohjois-Pohjanmaa. Myös Pohjois-Karjala liittyi Barentsin alueneuvostoon vuonna 2016 (Barents Euro-Arctic Council 2020), mutta Tuhkusen tutkimus sijoittuu aikaan ennen sitä. Tuhkusen tutkimustulokset osoittivat, että 81 prosenttia suomalaisista vastanneista oli suunnitellut muuttavansa pois asuinseudultaan. Nuorten muuttoinnostus johtui siitä, että asuinseutu ei vastannut heidän yksilöllisiä toiveitaan, jotka koskivat ulkoisia rakenteita, sosiaalisten suhteiden muodostumista ja paikkatunnetta. Muuttoinnostus oli seurausta nuorten tyytymättömyydestä työ- ja koulutusmahdollisuuksiin, paikallisiin sosiaalisiin verkostoihin ja sisäiseen tuntemukseen paikasta.

Jukarainen ja Tuhkunen (2004) ovat havainneet, että *alueellinen identiteetti* ja *alueen imago* ohjaavat ihmisten mielikuvia ja vaikuttavat muuttoalttiuteen. Ihmiset sekä muuttavat pois alueilta että palaavat takaisin alueille niiden mainetta koskevista syistä. Imagoon liittyvät syyt ovat osatekijä nuoren väestön poismuutossa, josta Itä- ja Pohjois-Suomi kärsivät. Jukaraisen ja Tuhkusen tutkimukset osoittivat, että nuorten muuttoalttius oli merkittävästi kytköksissä heidän mielikuviinsa oman kotiseudun imagosta. Pohjois- ja itäsuomalaisilla raja- ja syrjäseuduilla asuvat nuoret merkityksellistivät omia asuinseutujaan usein dikotomisten jaotteluiden perusteella, esimerkiksi *kaupunki–maaseutu*, *keskus–periferia* ja *köyhä pohjoinen – rikas etelä*. Tulokset olivatkin samansuuntaisia kuin esimerkiksi tanskalaisessa tutkimuksessa, jossa kävi ilmi maaseudun nuorille tyypillinen maaseutu-kaupunki-dikotomiaan perustuva ajattelutapa (Sørensen & Pless 2017). Jopa Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntakeskuksissa asuvat nuoret kokivat asuvansa periferiassa, sillä heidän käsityksissään *keskus* merkitsi vain Suomen suurimpia keskuksia, kuten pääkaupunkiseutua. Alueelliset hierarkiat olivat vahvasti läsnä nuorten käsityksissä ja nämä hierarkiat perustuivat pitkälti suurten kaupunkien arvostukseen. Tästä huolimatta muuttamista harkinneet nuoret haaveilivat

muuttavansa vain hieman omaa asuinpaikkakuntaansa suuremmille alueille tai korkeintaan keskisuuriin kaupunkeihin. (Jukarainen & Tuhkunen 2004.)

Jukaraisen ja Tuhkusen tutkimuksen mukaan syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtana oli päästä ympäristöön, jossa heillä olisi parempi mahdollisuus rakentaa identiteettiään ja tehdä sitä tukevia valintoja. Nuorisoidentiteetit ovat usein yhteydessä kuluttamiseen ja sen vuoksi kuluttamisen mahdollisuudet asuinpaikkakunnalla olivat nuorille erityisen merkityksellisiä. Tärkeää identiteetin kannalta oli tyylin rakentaminen vaatteiden avulla, mutta myös elämysten kokeminen kahviloissa ja ravintoloissa käymällä. Nuorisoidentiteetin muodostaminen kuluttamisen kautta koettiin kaupungeissa helpommaksi palvelutarjonnan vuoksi. Oman syrjäseuduksi määritellyn kotiseudun imago ja sen pohjalta muodostuva alueellinen identiteetti eivät mahdollistaneet samanlaista identiteettityötä. (Jukarainen & Tuhkunen 2004.)

Vastaavia tutkimustuloksia ovat saaneet myös Bjarnason ja Thorlindsson (2006), jotka tarkastelivat islantilaisissa kalastaja- ja maanviljelijäyhteisöissä asuvien murrosikäisten nuorten muuttoalttiutta. Heidän tutkimuksensa perustuu vuosina 1992 ja 2003 kyselylomakkeella kerättyyn kansalliseen aineistoon. Vuonna 2003 noin 70 prosenttia kalastaja- ja maanviljelijäyhteisöjen nuorista suunnitteli muuttavansa muualle myöhemmin, mikä oli noin 10 prosenttia enemmän kuin vuonna 1992. Ennen kaikkea nuorten muuttoalttiuden syynä olivat työmahdollisuudet, sillä muualle haluttiin lähteä paremman työllisyysnäkymän toivossa. Kalastaja- ja maanviljelijäyhteisöihin aikoivat puolestaan jäädä asumaan ne nuoret, jotka olivat kiinnostuneita alkutuotannossa työskentelystä ja jotka arvottivat kalastajien sekä maanviljelijöiden sosiaalisen statuksen korkealle. Myös vanhemmilta saatu tuki ja varttuminen yhteisössä vähensivät muuttoalttiutta.

Seuraavaksi siirryn käsittelemään Farrugian (2016) käsitettä *lähtemisen pakko*, jota sovellan oman tutkimukseni analyysissä. Lähtemisen pakko on maaseudun nuoriin kohdistuvaa painetta muuttaa kaupunkeihin ja urbaaneille alueille. Lähtemisen pakko on globaalisti esiintyvä ilmiö ja sopii teoreettiseksi lähestymistavaksi eri yhteiskuntia koskeviin tutkimuksiin. Farrugia esittää, että lähtemisen pakolla on kolme eri ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuuksista on rakenteellinen, joka on ollut tutkimuksissa yleisin tapa selittää nuorten maaseudulta kaupunkeihin suuntautuvaa

muuttoliikettä. Lähtemisen pakko ei kuitenkaan ole pelkästään taloudellisista rakenteista johtuvaa, vaan nuoret muuttavat kaupunkiin myös symbolisista ja affektiivisista syistä johtuen. Nämä syyt muodostavat lähtemisen pakon kaksi muuta ulottuvuutta rakenteellisen lisäksi.

Lähtemisen pakon *rakenteelliset ulottuvuudet* tarkoittavat yhteiskunnallisten ja sosiaalisten rakenteiden vaikutusta maaseudun nuorten muuttamiseen. Rakenteelliset ulottuvuudet ovat osa laajempaa globaalin markkinatalouden ja kaupungistumisen kehitystä, jossa pääoma sekä työpaikat keskittyvät urbaaneille alueille. Tämä kehitys saa aikaan materiaalista eriarvoisuutta maaseudun ja kaupunkien välille. Lähtemisen pakon rakenteelliset ulottuvuudet tarkoittavat tyypillisesti koulutusmahdollisuuksien ja työpaikkojen puutetta maaseudulla, mikä pakottaa nuoret muuttamaan kaupunkiin ja kasvukeskuksiin. Rakenteiden näkökulmasta tarkasteltuna maaseudun nuoret ovat eriarvoisessa asemassa koulutusyhteiskunnassa ja työmarkkinoilla, kun heitä verrataan kaupungeissa asuviin nuoriin. Selvitäkseen heidän on pakko muodostaa suhde urbaaniin, lähdettävä kaupunkiin kouluttautumaan ja töihin. (Farrugia 2016, 837–841.) Penttisen (2016, 158–159) tutkimuksen mukaan itäsuomalaiset nuoret pitivät työllistymismahdollisuuksia ja mielenkiintoisempaa työtä kaikista suurimpina syinä muuttaa pois omalta asuinpaikkakunnaltaan. Rakenteelliset syyt olivat siis itäsuomalaisten nuorten keskeisin muuttoalttiuteen vaikuttava tekijä.

Farrugian lähtemisen pakon toinen ulottuvuus on *kehollinen*. Farrugia puhuu *kehollisesta kiinnittymisestä*, joka merkitsee paikkojen herättämiä tunteita ja niiden vaikutusta siihen, miten ihmiset kiinnittyvät eri paikkoihin. Tämä ulottuvuus kuvaa hänen mukaansa nuorten ja paikkojen välisiä kehollisia siteitä. Kyseiset siteet eivät ole rationaalisia, vaan ilmenevät ennemminkin arvaamattomasti. Maaseudun nuorten muuttamiseen kehollisuus voi vaikuttaa niin, että urbaani ympäristö saattaa vastoin odotuksia aiheuttaa nuorissa ristiriitaisia ja negatiivisia tunteita. Kaupunki saattaakin tarjota nuorille maaseutua suotuisimmat rakenteelliset mahdollisuudet elämälle, mutta kiinnittyminen urbaaniin ympäristöön voi olla vaikeaa, jos vilkas ja ärsykeinen kaupunkitila ei tunnu kehollisesti mukavalta. Kehollinen ulottuvuus voi olla nuorille aivan yhtä merkityksellinen kuin rakenteelliset ja symbolisetkin ulottuvuudet, ja joskus se on jopa ratkaisevassa roolissa nuorten muuttopäätöksissä. Nimittäin vaikka nuoret kokisivat rakenteellista ja symbolista lähtemisen pakkoa, niin heidän kokemuksensa

urbaanista ympäristöstä epämukavana voi estää heitä kiinnittymästä kaupunkiin ja siten kannustaa heitä jäämään maaseudulle asumaan. Kehollinen kiinnittyminen paikkoihin on kuitenkin luonteeltaan usein joustavaa ja se voikin muuttua ajan kanssa. (Farrugia 2016, 845–847.)

Kiinnittymistä paikkaan on tutkinut esimerkiksi Pedersen (2018), jonka tutkimuksessa tarkasteltiin tanskalaisia maaseudulta kaupunkiin muuttaneita 22–26-vuotiaita nuoria aikuisia. Pedersenin tutkimuksessa kävi ilmi, että kaupunkiin muuttaneiden nuorten kiinnittyminen heidän lapsuutensa maalaisyhteisöön oli luonteeltaan ambivalenttia, sillä nuoret mielsivät yhteisön samalla turvalliseksi ja hoivaavaksi, mutta myös eristäytyneeksi ja rajoitetuksi. Nuoret kokivat etäännyneensä yhteisöstä sen jälkeen, kun olivat asettuneet kaupunkeihin asumaan. Etäännyntymisen syynä oli etenkin se, että nuoret kokivat heidän elämäntapansa muuttuneen huomattavasti verrattuna niihin ikätovereihinsa, jotka olivat jääneet asumaan maalle. Nuorten silmissä maalle jäänyt vertaisryhmä ei ollut edennyt elämässään yhtä hyvin kuin he itse, sillä heidän mielestään maalla ei ollut samanlaisia menestymisen ja kouluttautumisen mahdollisuuksia kuin kaupungissa.

Edellä olen käsitellyt Farrugian lähtemisen pakon kehollisia ja rakenteellisia ulottuvuuksia. Näiden ulottuvuuksien lisäksi lähtemisen pakolla on myös *symbolisia ulottuvuuksia*, joita siirryn käsittelemään seuraavaksi. Symbolisilla ulottuvuuksilla Farrugia tarkoittaa nuorisokulttuurien symboleja ja diskursseja, eli nuorten kollektiivisesti arvossa pitämiä ja hyvään nuoruuteen yhdistämiä ominaisuuksia, joille ominaista on dikotominen jaottelu urbaanin ja maaseudun välillä. Niin nuorisotutkimuksessa kuin populaarikulttuurissakin nuoruus onkin tyypillisesti sijoitettu urbaanin metropolin jännittävyteen, trendikkyuteen ja glamouriin. (Farrugia 2016, 841–842.) Tuhkunen (2007, 155) on tutkinut syrjäseudulla asuvien nuorten muuttoinnokkuutta. Tuhkusen tutkimuksen mukaan kaupunkiympäristöön yhdistetään tyypillisesti sellaisia myönteisiä mielikuvia kuin jännittävyys, mahdollisuuksien runsaus ja avoimuus uusille kokemuksille. Perifeeriseen ympäristöön yhdistetään puolestaan esimerkiksi muuttumattomuus, perinteisyys ja ilmapiirin pysähtyneisyys. Vastaavia tutkimustuloksia ovat saaneet myös esimerkiksi Sørensen ja Pless (2017), joiden tanskalaisia nuoria koskeneessa tutkimuksessa kävi ilmi, että maaseudun nuoret toivoivat urbaaneja ajanviettotapoja kotiseudulleen.

Farrugia puhuu kulttuurisesta pääomasta, kun hän käsittelee lähtemisen pakon symbolisia ulottuvuuksia. Lähtemisen pakon taustalla vaikuttaakin Bourdieu'n kulttuurista pääomaa koskeva teoria. Bourdieu on tunnettu luokkajakoa ja stratifikaatiota koskevasta sosiologisesta teoriastaan, johon kuuluvat keskeisesti *pääoman*, *habituksen* ja *kentän* käsitteet. Bourdieu'n mukaan yksilöillä on erilaisia *pääomia*, jotka he ovat esimerkiksi perineet vanhemmiltaan tai keränneet elämänsä varrella. Pääomat esiintyvät kolmessa eri muodossa tai ”asussa” (*guise*), kuten Bourdieun ilmaisee – kulttuurisena, sosiaalisena ja taloudellisena pääomana. Pääomat ilmenevät *kentillä* ja kentillä ne myös voivat muuntua tai institutionalisoitua käytettävänä oleviksi resursseiksi. Resurssit voivat olla sekä materiaalisia että immateriaalisia. Esimerkiksi taloudellinen pääoma voi muuntua rahaksi tai institutionalisoitua maanomistukseksi, kulttuurinen pääoma voi muuntua taloudelliseksi pääomaksi tai institutionalisoitua koulutustutkinnoksi, ja sosiaalinen pääoma voi puolestaan sekin muuntua taloudelliseksi pääomaksi ja institutionalisoitua esimerkiksi aatelisuutena. (Bourdieu 2002.) Pääomat kehollistuvat *habituksiksi*, jotka tarkoittavat sosiaalisten ryhmien kulttuureja. Habitukset ilmenevät esimerkiksi käyttäytymisenä, makutottumuksina ja moraalikäsitteinä (Inglis 2019).

Kulttuurisen pääoman ajatellaankin keskittyvän kaupunkeihin, ja urbaaneja ajanviettopaikoja – kuten kuluttamista ja yöelämää – ihannoidaan. Maaseudun sosiaaliset aktiviteetit eroavat näistä kulttuurisista ihanteista, minkä vuoksi osa maaseudun nuorista kokee jäävänsä ulkopuolisiksi niistä asioista, joita useimmissa nuorisokulttuureissa pidetään arvossa. Arvostettujen symbolien ja sosiaalisten aktiviteettien keskittyminen kaupunkeihin saakin aikaan lähtemisen pakkoa maaseudun nuorissa, sillä nuoriso- ja populaarikulttuureissa vallitsevien käsitysten mukaan maaseutu jää kulttuurisena ympäristönä jälkeen urbaanista. (Farrugia 2016, 841–842.)

Lähtemisen pakko vaikuttaa maaseudun nuorten muuttamiseen eri tavoin. Nuorten elämät eivät modernissa yhteiskunnassa ole enää sidoksissa vain yhteen paikkaan, vaan he liikkuvat eri ympäristöissä ja muodostavat suhteita sekä maaseutuun että urbaaniin. Rakenteellinen eriarvoisuus suhteessa kaupunkeihin ja symboliset sekä kulttuuriset hierarkiat saavat aikaan lähtemisen pakkoa osassa maaseudulla asuvista nuorista. Lisäksi kehollinen kiinnittyminen herättää osassa nuorista joko lähtemisen pakkoa tai päinvastoin halua pysyä maaseudulla. (Farrugia 2016, 848.) Lähtemisen pakon teoria on

noteerattu 2010-luvulla tehdyissä Pohjois-Karjalan maaseudun ja syrjäseutujen nuoria koskevissa tutkimuksissa (Armila ym. 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016).

Lähtemisen pakon käsite valikoitui tutkimukseeni aineistolähtöisesti ja sen löydettyäni aineisto alkoikin ”puhumaan” uudella ja avartavalla tavalla. Lähtemisen pakon eri ulottuvuudet ovat löydettävissä kunnasta, jossa tutkimukseni on toteutettu.

Rakenteellisia ulottuvuuksia ilmentävät työpaikkojen vähentyminen ja koulutusmahdollisuuksien puuttuminen toisen asteen opetuksen jälkeen. Keholliset ulottuvuudet tulivat puolestaan esiin nuorten kiinnittymisessä ja kiinnittymättömyydessä omaan kotikuntaan ja -kylään. Symbolisia ulottuvuuksia ilmensivät nuorisokulttuureissa ihannoitujen urbaanien symbolien puute, ja osan tutkittavista kaipuu näiden symbolien luo. Lähtemisen pakko ei kuitenkaan vaikuttanut yksiselitteisesti kaikkien tutkittavien kohdalla, vaan se ilmeni yksilöllisin tavoin ja painottuen tiettyihin ulottuvuuksiin. Yksilöllistä vaihtelua sekä yhdenmukaisia säännönmukaisuuksia tarkastelen tutkimukseni analyysiosiossa.

2.3 Nuorten tulevaisuuskuvat

Edellä olen käsitellyt Farrugian lähtemisen pakon teoriaa, joka on toinen tutkimukseni kahdesta tärkeimmästä teoriasta ja käsitteestä. Toinen tärkeimmistä teorioista ja käsitteistä on puolestaan Anita Rubinin *tulevaisuuskuvat*. Rubin (1998) määrittelee tulevaisuuskuvan mielikuvaksi tai käsitykseksi tulevaisuudesta, joka syntyy suhteessa todellisuuteen ja mielikuvitukseen. Tulevaisuuskuvat kumpuavat menneestä ja nykyisyydestä peräisin olevista käsityksistä, havainnoista ja tiedosta. Ne ovat myös tulevaisuutta koskevia toiveita ja haluja. (Mts. 82.) Rubinin teoria ja tutkimukset nuorten tulevaisuuskuvista ovat vakiinnuttaneet paikkansa suomalaisessa sosiologiassa ja tulevaisuudentutkimuksessa. Hänen teoriansa on pohjustanut myös oman tutkimukseni kannalta tärkeitä aiempia tutkimuksia (ks. Tuuva-Hongisto ym. 2016; Ollila 2008).

Tulevaisuuskuvien teoria valikoitui tutkimukseni teoreettiseksi näkökulmaksi, sillä tulevaisuuskuvat ovat ikkunoita nuorten sisäiseen maailmaan – heidän erilaisiin arvostuksiinsa ja arvomaailmoihiinsa, kuin myös heidän käsityksiinsä ympäröivästä yhteiskunnasta ja maaseudusta. Tulevaisuuskuvat myös vaikuttavat ihmisten

käyttäytymiseen ja niillä on merkittävä vaikutus siihen, millaiseksi tulevaisuus lopulta muodostuu – tulevaisuuskuvia tutkittaessa tarkastellaan samalla mahdollisia tulevaisuuden tiloja (Bell 2003). Pohjois-Karjalan maaseudun tulevaisuuden kannalta on kriittistä pyrkiä selvittämään, millaisia tulevaisuuskuvia paikallisilla nuorilla on. Nuorten poismuutto on merkittävä taloudellinen ja sosiaalinen haaste Pohjois-Karjalassa, minkä takia onkin varteenotettavaa tarkastella paikallisten nuorten tulevaisuudentoiveita ja -suunnitelmia. Tulevaisuuskuvat yhdistetäänkin yleensä erityisesti nuoruuteen ja niitä koskevat tutkimukset kohdistuvatkin useimmiten nuoriin (Ollila 2008, 26). Keskeinen kysymys on, että millainen tulevaisuuskuva nuorilla on siinä vaiheessa, kun he ovat tekemässä tärkeitä päätöksiä koskien omaa elämää (Rubin 2008). Tutkimukseeni haastatellut nuoret olivat haastatteluhetkellä 13-16-vuotiaita, mikä oli tulevaisuuskuvien tarkastelun kannalta varsin otollinen ikä, sillä kyseisessä ikävaiheessa nuoret yleensä tekevät ensimmäistä kertaa elämän suuntaan vaikuttavia päätöksiä. Toisen asteen koulutusvalinta on etenkin harvaan asutulla maaseudulla tärkeä valinta nuoren elämässä, sillä se voi merkitä muuttoa pois kotoa ja varhaista itsenäistymistä

Vuonna 1998 julkaistussa tutkimuksessa Rubin tarkasteli suomalaisten nuorten tulevaisuuskuvia, käyttäen aineistonaan vuosina 1994–1995 kerättyä kyselyaineistoa ja teemahaastatteluaineistoa, jotka kerättiin 10–22-vuotiailta oppilailta ja opiskelijoilta. Aineistonkeruu toteutettiin peruskoululaisten, toisen asteen opiskelijoiden ja ammattikorkeakoulussa opiskelevien keskuudessa. Rubinin väitöskirjan aihe oli suomalaisten nuorten tulevaisuuskuvat ja sosiaalisen muutoksen vaikutus niihin. Väitöskirjansa aineistona hän käytti vuonna 1996 kerättyä kyselyaineistoa, joka kerättiin suomalaisilta kotitalouksilta. Väitöskirjassaan hän käytti sitä osaa aineistosta, jonka vastaajat olivat iältään 12–22-vuotiaita. (Rubin 2000, 17.)

Rubinin mukaan tulevaisuuskuvat ovat mielen konstruktioita, jotka käsittelevät mahdollisia tulevaisuuden tiloja (Rubin 2003, 799). Ne vaikuttavat ihmisten toimintaan yleensä alitajuntaisesti, mutta myös tietoisesti. Ihmiset pyrkivät tekemään valintoja, jotka mahdollistavat toivotun tulevaisuuden. He tekevät jatkuvasti tulevaisuutta koskevia oletuksia ja arvioita, vaikka lähes mitään tulevaa ei voi etukäteen tietää varmaksi. (Rubin 2008.) Tulevaisuuskuvat ovat ajattelun työkaluja päätöksenteossa ja valinnoissa, ja niillä onkin merkittävä vaikutus motivaatioon erilaisissa valinta- ja

päätöksentekotilanteissa. Pessimistinen tulevaisuuskuva heikentää motivaatiota ja kykyä vaikuttaa omaan elämään, kun positiivinen tulevaisuuskuva voi puolestaan auttaa selviämään haasteellisesta elämäntilanteesta. Liian optimistinen ja epärealistinen tulevaisuuskuva voi vaikuttaa haitallisesti, sillä siinä tapauksessa ihmisen tulevaisuuskuva ja todellisuuden realiteetit eivät kohtaa toisiaan. (Rubin 2003, 793, 799.)

Tulevaisuuskuvat voivat olla luonteeltaan henkilökohtaisia tai vaihtoehtoisesti kollektiivisesti jaettuja. Tulevaisuuskuvat voivat koskea yksilön oman elämän tulevaisuutta tai esimerkiksi kokonaisten yhteisöjen ja yhteiskuntien tulevaisuutta. Tulevaisuuskuvia tarkastellaankin eri tutkimustarkoituksissa joko mikro-, meso- tai makrotasolla tai samassa tutkimuksessa on myös mahdollista yhdistää eri tasoilla tapahtuvaa tarkastelua. (Rubin 1998, 80, 83.) Tutkimukseni analyysissä yhdistyy eri tasoilla tapahtuva tarkastelu, sillä tutkin sekä nuorten henkilökohtaista elämää koskevia tulevaisuuskuvia että heidän käsityksiään oman asuinpaikkakuntansa tulevaisuudesta. Tutkimalla näiden eri tasojen tulevaisuuskuvien yhteyksiä, avautuu mahdollisuus tarkastella, että taustoittaako asuinpaikan tulevaisuuskuva nuorten henkilökohtaisia tulevaisuuskuvia ja jos näin on, niin millä tavoin yhteydet ilmenevät.

Tulevaisuuskuvien muodostaminen on sosiaalista toimintaa, sillä se tapahtuu opittujen sosiaalisten mallien mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan poissulje tulevaisuuskuvien muodostumisen individualistista puolta. (Rubin 1998, 80, 83.) Tulevaisuuskuvat ovat sosiaalisesti konstruoituja, sillä yhteiskunnallisilla ja kulttuurisilla konteksteilla on vaikutus niiden muodostumiseen. Yhteiskunnassa ja yhteisöissä tuotetaan sosiaalisesti hyväksyttäviä tulevaisuuskuvia, joista osa saavuttaa hegemonisen aseman. Tästä huolimatta aina on kuitenkin aina olemassa useita erilaisia, keskenään ristiriitaisia ja kilpailevia tulevaisuuskuvia. (Rubin 2008.) Tulevaisuuskuvat ovat reaktiivisia ja ne muodostuvat suhteessa nykyhetkelle ominaisiin yhteiskunnallisiin trendeihin. Esimerkiksi 1990-luvun laman aikaan suomalaisten nuorten tulevaisuuskuvat olivat keskimäärin varsin pessimistisiä. (Rubin 1998, 84–85.) Oman tutkimukseni kannalta olennainen yhteiskunnallinen trendi on kaupungistuminen, vaikkakin on epäselvää, voiko tässä kontekstissa puhua trendistä. Maaseudun väki alkoi vähentymään toden teolla Suomessa 1960-luvulla alkaneen suuren muuton myötä (Hartikainen 2016, 28–29). Kaupungistuminen ja maaseudun tyhjentyminen kuitenkin taustoittavat keskeisesti

niitä yhteiskunnallisia olosuhteita, joissa tutkimukseni pohjoiskarjalaiset nuoret elävät. Kaupungistumisen seurauksena väestö ja palvelut keskittyvät yhä enemmän kaupunkialueille, aiheuttaen samalla maaseudulla väestön vähentymistä sekä koulutus-, työ- ja palvelurakenteiden heikentymistä (Harinen 2014, 153; Tuuva-Hongisto 2018a).

Henkilökohtaiset tulevaisuuskuvat muodostuvat yhteiskunnallisen kontekstin ja sosiaalisen tiedon pohjalta. Sosiaalisella tiedolla tarkoitetaan erityisiä sosiaalisia tietoja ja paineita, joiden vaikutuksille ihminen on altis omassa sosiaalisessa ympäristössään. Tällaisia vaikutteita ovat muun muassa traditiot, yleiset uskomukset ja moraaliset käsitykset. Niihin kuuluvat myös yhteiskunnassa vallitsevat käsitykset siitä, millaisia taitoja ja osaamista tulevaisuudessa tulisi olla ja mikä on yhteiskunnallisesti tavoiteltavaa. Henkilökohtaiset tulevaisuuskuvat muodostuvat sosiaalisen tiedon lisäksi myös yleisen tietämyksen pohjalta. Yleisellä tietämyksellä tarkoitetaan loogista ymmärrystä siitä, millainen tulevaisuus todennäköisesti on. Yleinen tietämys ja sosiaalinen tieto ovat monisuuntaisessa vaikutussuhteessa ihmisen identiteetin ja persoonallisuuden piirteiden kanssa. Näiden ulottuvuuksien – yleisen tietämyksen, sosiaalisen tiedon, identiteetin ja persoonallisuuden – vuorovaikutuksesta syntyvät tulevaisuutta koskevat tunteet ja kognitiot, ihmisen käsitys hänen omista mahdollisuuksistaan sekä aikaperspektiivi eli käsitys siitä, milloin tulevaisuus on. Varsinainen tulevaisuuskuva muodostuu kaiken edellä kuvatun pohjalta. (Rubin 2003, 798–799.)

Pohjois-Karjalan maaseudun nuorten tulevaisuuskuvia on tutkittu aiemmin osana *Hylkysyrjä*-tutkimusta (Armila ym. 2016). Oman tutkimukseni kannalta relevantiksi aiemmaksi tutkimukseksi muodostuukin tällöin *Hylkysyrjä*-analyysien lisäksi etenkin Anne Ollilan (2008) väitöskirja, jossa on tutkittu Kittilässä ja Kemijärvellä asuvien nuorten tulevaisuuskuvia. Ollilan tutkittavien asuinympäristö muistuttaa osittain Pohjois-Karjalan maaseutua, vaikkakin Pohjois-Karjala ja Lappi ovat omanlaisiaan alueita esimerkiksi historian, kulttuuriperinnön ja luonnon osalta. Yhtäläistä maakuntien välillä on kuitenkin väestön, koulutus- ja työmahdollisuuksien sekä palveluiden väheneminen. Ollilan (2008) tutkimusta taustoittaakin alueellinen polarisaatio, jolla hän tarkoittaa alueiden jakautumista menestyviin ja kurjistuviin alueisiin. Maaseutu tyhjenee ja kasvukeskukset kasvavat entisestään, samalla kun suuremmat kaupungit segregoituvat ”hyviin ja huonoihin” asuinalueisiin. (Mts. 3.)

Ollila (2008) tarkastelee väitöskirjassaan sitä, miten asuinpaikka kehystää marginalisoiduilla alueilla asuvien nuorten tulevaisuuskuvia. Hänen tutkimuksessaan tarkastellaan 15–16-vuotiaita nuoria, jotka asuvat julkisessa keskustelussa marginalisoiduilla alueilla – Kittilän ja Kemijärven lisäksi myös Itä-Helsingin lähiöissä. (Ollila 2008, 3.) Ollilan tutkimus osoittaa, että nuoret visioivat omaa henkilökohtaista tulevaisuuttaan suhteessa asuinpaikan tulevaisuuteen. Nuorten silmissä tulevaisuuden toiveiden toteuttaminen edellyttää asuinpaikalta tiettyjä ominaisuuksia. (Mts. 13–14.) Marginalisoiduilla alueilla nämä edellytykset eivät nuorten mielestä useinkaan täyty, minkä vuoksi heidän tulevaisuuskuviinsa liittyy keskeisesti liikkuvuus- ja muuttopuhe. Muuttopuheen avulla nuori voi etäännyttää tulevaisuuskuvansa alueesta ja siihen liitettävistä negatiivisista mielikuvista. (Mts. 202–203.)

Ollilan tutkimuksessa Kittilässä ja Kemijärvellä asuvat nuoret sijoittivat tulevaisuutensa yleensä Lapin ulkopuolelle. Lapin maakuntaa vaivaama työttömyys, koulutuspaikkojen puute ja elinkeinorakenteen suppeus saivat nuoret harkitsemaan ja suunnittelemaan muuttoa muualle. (Ollila 2008, 92.) Mielenkiintoista on, että itäsuomalaisissa syrjäkylissä asuvien nuorten tulevaisuuskuville on havaittu olevan yleistä, että nuoret suunnittelevat jäävänsä kotiseudulle asumaan tai palaavansa sinne takaisin opintojen jälkeen. Nuoret arvostavat kotikylissään asumisen väljyyttä sekä luonnonläheisyyttä, ja he haluavat asua lähellä perhettään ja sukulaisiaan tulevaisuudessakin. Myös perinteillä on vaikutus nuorten tulevaisuuskuviin, esimerkiksi osa nuorista suunnittelee suvun maatilan jatkamista. Osa nuorista kuitenkin kokee, että maaseudulta on pakko muuttaa pois koulutuksen ja työpaikkojen niukkuuden vuoksi (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 86–89, 96). Vaikka Pohjois-Karjalan ja Lapin maakunnissa onkin siis samanlaisia alueellisia työntekijöitä, Ollilan, Tuuva-Hongiston, Pöysän ja Armilan tutkimuksien valossa näyttää siltä, että Lapissa asuvien nuorten tulevaisuuskuvisa muuttohalukkuus on yleisempää kuin Pohjois-Karjalan maaseudun nuorten.

2.4 Tutkimuskysymykset

Pohjois-Karjalan maaseutunuoruutta käsittelevät 2010-luvun tutkimukset ovat tarkastelleet nuorten koulutukseen, työhön, vapaa-aikaan, arkeen, tulevaisuuteen kuin ihmissuhteisiin liittyviä aiheita (esim. Harinen 2014; Armila ym. 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016). Osa aiemmista tutkimuksista on puolestaan keskittynyt tätä

spesifimpiin näkökulmiin, esimerkiksi nuorten metsäsuhteeseen (Tuuva-Hongisto 2018c) ja liikuntaharrastusten yhdenvertaisuuteen (Armila 2020). Tässä maisterintutkielmassa sivuan samoja aihepiirejä kuin edellä mainitut tutkimuksetkin, mutta tutkielmani keskittyy kuitenkin tarkastelemaan erityisesti nuorten tulevaisuuskuvien ja lähtemisen pakon välistä suhdetta. Kyseistä aihetta on tarkasteltu aiemminkin osana muuta tutkimusta (Armila ym. 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016; Tuuva-Hongisto 2018a). Nuorisotutkimuksen urbaanikeskeisyyden vuoksi harvaan asutuilla alueilla eläviä nuoria ei kuitenkaan ole tutkittu erityisemmin, kunnes 2010-luvulla tutkimuksellinen fokus on alkanut hiljalleen laajentumaan ja näin myös maaseudun nuoret ovat päässeet osaksi tarkastelua (Armila ym. 2016, 136–137). Koska näkökulman laajentuminen on kuitenkin ollut vasta hiljattainen kehitys, oma tutkielmani tuo relevantin lisän tutkimuskirjallisuuteen. Lisäksi lähtemisen pakko toimii tutkielmaani johdattavana teoreettisena näkökulmana, minkä ansiosta tutkimukseni tuo esiin aiempaa syväluotaavampaa tietoa kyseisestä aihepiiristä, joka aiemmin on ollut lähinnä yksittäinen näkökulma muiden joukossa.

Oman tutkimukseni analyyttiset valinnat tuovat myös osaltaan uutta näkökulmaa maaseutunuoruuteen, sillä aihetta koskeva aiempi tutkimuskirjallisuus on tehty pääosin sisällönanalyysiä ja narratiivista analyysiä soveltaen. Oman tutkimukseni fokus on puolestaan nuorten puhetapojen analysoinnissa, minkä koen hedelmälliseksi näkökulmaksi aiheeseen, sillä diskurssianalyysin avulla voin muodostaa laajoja merkityssystemejä pienehköstä empiirisestä aineistosta. Diskurssianalyysissä laaja aineisto ei olekaan välttämätöntä, sillä jo yksittäisestä aineistoyksiköstä, kuten haastattelusta, on mahdollista muodostaa useita eri diskursseja (Hyvärinen 2017).

Tutkielmani näkökulmaksi valikoitui tarkastella nuorten tulevaisuuskuvia suhteessa lähtemisen pakkoon, sillä ilmiön merkitys on varsin merkittävä niin nuorille itselleen kuin myös koko Pohjois-Karjalan maakunnalle. Lähtemisen pakolla on keskeinen rooli tutkimieni nuorten kouluttautumisesta, työtä ja ihmissuhteita koskevissa käsityksissä sekä tulevaisuudennäkymissä. Lisäksi nuorten muuttoliike muovaa koko maakunnan kehitystä, sillä Pohjois-Karjalan maaseutu tyhjenee luonnollisen väestönkehityksen myötä, ja paikallisten nuorten pysyvä poismuutto lisätynä tähän yhtälöön aiheuttaa yhä laajempia negatiivisia seurauksia kyseiselle maakunnalle. Tutkimuksestani kumpuava

nuorten tulevaisuuskuvia koskeva tieto voidaan tulkita kiinnostavaksi niin nuorten itsensä kuin koko Pohjois-Karjalan maakunnan näkökulmasta.

Tutkielmani pyrkii vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. *Miten lähtemisen pakon normi näkyy nuorten tulevaisuuskuivissa Pohjois-Karjalan maaseudulla?*
2. *Millaisia ratkaisuja Pohjois-Karjalan maaseudun nuoret muodostavat lähtemisen pakkoon tulevaisuuskuivissaan?*
3. *Millainen tulevaisuuskuva nousee hegemoniseen asemaan?*

3 Metodi

3.1 Aineisto ja haastattelumetodi

Maisterintutkielmani aineisto koostuu viidestä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Tutkielmaani varten tehdyt haastattelut olivat yksilöhaastatteluita, joiden kesto vaihteli keskimäärin noin 20–30 minuutin välillä. Haastateltavat olivat haastatteluhetkellä 13–16-vuotiaita nuoria, jotka asuvat eräällä Pohjois-Karjalan paikkakunnalla.

Haastateltavista kolme oli poikia ja kaksi tyttöjä, ja he kaikki asuivat maaseudulla.

Tutkittavat olivat oppilaina yläkoulussa, ammattikoulussa ja lukiossa. Keräsin haastatteluaineiston nuorten asuinpaikkakunnalla kesän 2019 aikana, ja haastattelut tehtiin nuorille tutuissa julkisissa tiloissa, muun muassa paikallisen oppilaitoksen tiloissa. Haastattelutilanteet pidettiin yksityisissä huoneissa, joissa itseni lisäksi paikalla oli vain kukin haastateltava nuori vuorollaan. Haastattelut toteutettiin siten, että kukaan ulkopuolinen ei pystynyt kuuntelemaan tai näkemään niitä. Haastattelut äänitettiin litterointia varten ja äänitteisiin ei ole päässyt käsiksi kukaan muu itseäni lukuun ottamatta. Äänitteitä säilöttiin vain niin kauan kuin tutkimusprosessin kannalta oli tarpeellista ja ne hävitettiinkin litteraatiksi saattamisen jälkeen.

Tuomi ja Sarajärven (2018) mukaan opinnäytetöiden aineiston riittävää kokoa ei tyypillisesti ole määritelty kovin tarkasti. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on kerätä tietoa henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta tutkitusta ilmiöstä. Tämän periaatteen ajatellaan olevan aineiston kokoa tärkeämpi. (Mts. 97–98.)

Tutkielmani aineiston koon perusteluna on, että se noudattaa Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen suositusta maisterintutkielman aineiston koosta. Tutkielmani analyysissä olen linkittänyt itse keräämäni empiiristä aineistoa teoriaan ja tutkimuskirjallisuuteen, mikä on syventänyt sekä vahvistanut aineistostani nousevia havaintoja ja tulkintoja. Aineistoni koon riittävyttä voidaan perustella myös sillä, että diskurssianalyysi ei tyypillisesti vaadi hyvin laajaa aineistoa, sillä jo yksittäisestä haastattelusta voidaan löytää lukuisia eri diskursseja (Hyvärinen 2017).

Tutkijalla on aina vastuu suojella tutkittaviensa yksityisyyttä ja arvioida tutkimuskohtaisesti, mitä on tarpeen tehdä heidän tunnistettavuutensa estämiseksi (Kuula 2006, 204). Tutkimuksessani yksityisyyden suojaamisen lähtökohdaksi on otettu tutkittavien alaikäisyyden lisäksi erityisesti se, että tutkittavat asuvat varsin pienellä paikkakunnalla. Tunnistamisen riski on sen vuoksi kasvanut ja anonymiteetti on täytynyt kiinnittää erityistä huomiota. Samalla alueella asuvien pienten sosiaalisten ryhmien tunnistaminen voi nimittäin olla mahdollista, vaikka tutkittavien nimet olisivat anonymisoitu (mts. 204). Erisnimien muuttaminen peitenimiksi eli pseudonyymeiksi on yleisin anonymisoinnin keino kvalitatiivisessa tutkimuksessa (mts. 215). Tutkittaville nuorille on tutkimukseni aineistossa annettu pseudonyymit, mutta silkkä pseudonymisointi itsessään ei kuitenkaan ole ollut tarpeeksi vahva anonymisoinnin taso, kun otetaan huomioon aineistoni ominaispiirteet. Aineistoa onkin täytynyt anonymisoida myös muilla tavoin, mikä on tarkoittanut tutkittavien asuinpaikkakunnan anonymisointia. Lisäksi kyseistä asuinpaikkakuntaa ja tutkittavien henkilökohtaista elämää koskevia yksityiskohtia on muunneltu, jos niiden on arvioitu olevan tunnistettavuuteen mahdollisesti johtavia. Yksityiskohtien muuntelu on kuitenkin pyritty toteuttamaan niin, että asioiden merkitykset pysyisivät mahdollisimman lähellä alkuperäistä merkitystä.

Tutkimukseeni haastateltujen nuorten tavoittaminen ja rekrytointi tapahtui kunnan nuorisotoimen välityksellä. Virallista tutkimuslupaa ei tarvittu näin pienessä kunnassa. Tutkittavien nuorten rekrytointiprosessi eteni siten, että lähestyin ensiksi nuorisotoimea ja tiedustelin mahdollisuutta tavoittaa heidän kauttaan tutkimukseen sopivia nuoria haastateltavaksi. Nuorisotoimen edustaja tavoittikin tutkimustarkoitukseen sopivat haastateltavat. Haastateltavat nuoret valittiin tutkimukseen seuraavin kriteerein: Tutkittavan nuoren asuinpaikan täytyy sijaita Pohjois-Karjalan maaseudulla ja

tutkittavan iän on oltava 13 ja 17 ikävuoden välillä. Tutkittavien iän rajauksen perusteluna on, että tutkittavien voi olettaa olevan ensimmäistä kertaa elämässään sellaisten valintojen äärellä, joilla vaikutetaan oman tulevaisuuden suuntaan ja sijaintiin. Tällä tarkoitan etenkin koulutusvalintoja, sillä tutkittavien kohdalla esimerkiksi korkeakouluttautuminen edellyttää hyvin todennäköisesti muuttoa muualle. Jo toisen asteen koulutusvalinta voi kuitenkin olla maaseudun nuorten tulevaisuuskuvien kannalta merkityksellinen päätös. Itä-Suomen nuoria koskevassa tilastollisessa tutkimuksessa kävi nimittäin ilmi, että ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat nuoret ovat selkeästi kiinnittyneempiä asuinpaikkakuntiinsa kuin lukiota käyvät nuoret (Penttinen 2016, 155). Kaksi haastattelemiani nuorta olivat juuri tehneet toisen asteen koulutusvalinnan ja kahden oli puolestaan määrä tehdä se puolen vuoden kuluttua.

Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa tärkeimmät eettiset periaatteet koskevat informointiin perustuvaa suostumusta, luottamuksellisuutta, seurauksia ja yksityisyyttä. Tutkittaville tulee antaa riittävästi informaatiota tutkimuksen tarkoituksesta ja aiheesta ennen heidän suostumuksensa pyytämistä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 20.)

Maisterintutkielmaani varten haastateltuja nuoria informoitiin sekä kirjallisesti että suullisesti ennen haastatteluita. Nuoria informoitiin ensimmäisen kerran silloin, kun nuorisotoimen edustaja kysyi heidän kiinnostustaan osallistua tutkimukseeni. Toisen kerran nuoria informoitiin ennen haastatteluita, jolloin kerroin heille tutkimukseni aiheesta ja tarkoituksesta, vapaaehtoisuudesta, anonymiteetistä, haastattelujen äänittämisestä ja aineiston säilytyksestä. Informoinnin jälkeen pyysin heiltä kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (liite 2). Yksi tutkittavista oli tutkimuksen tekoaikaan alle 15-vuotias, minkä vuoksi pyysin nuoren oman suostumuksen lisäksi myös hänen vanhemmiltaan kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumiselle, ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019).

Arvioin haastatteluaineiston sopivan parhaiten tutkimukseeni, sillä Hirsjärven ja Hurmeen (2011) mukaan haastattelumetodi asettaa subjektin tutkimuksen keskiöön, mahdollistaa suoran vuorovaikutuksen tutkittavien kanssa ja antaa heille tilaisuuden luoda vapaasti merkityksiä. Haastattelumetodin avulla voi selventää ja syventää tutkittavien vastauksia sekä heiltä saatuja tietoja. (Mts. 35.) Haastattelumetodi valikoitui tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi, sillä haastattelemalla Pohjois-Karjalan

maaseudulla asuvia nuoria sain mahdollisuuden olla suorassa vuorovaikutuksessa tutkimukseni kohderyhmän kanssa. Sovelsin aineistonkeruussa puolistrukturoitua teemahaastattelutapaa, jossa kaikkien tutkittavien kanssa käsitellään samoja teemoja ja aihepiirejä, mutta niiden järjestys ja muotoilu haastattelutilanteessa saattaa vaihdella (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11). Haastattelumetodin avulla tutkija voi ohjailta tiedonhankintaa tilanteessa, jossa ollaan tutkittavien kanssa vuorovaikutuksessa. Tutkittavien vastausten taustalla piileviä motiiveja on mahdollista selvittää tarkentavilla kysymyksillä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34–35.) Suora vuorovaikutus tutkittavien kanssa ja haastattelumetodin käyttö osoittautuivatkin tärkeiksi tutkimukseni aineistonkeruun onnistumisen kannalta. Tutkimukseni haastateltavat olivat iältään varsin nuoria, minkä takia haastattelutilanteissa osoittautui toisinaan haasteelliseksi löytää heille sopivia kysymyksiä ja keskustelunaloituksia. Kun esimerkiksi keskustelin nuorten kanssa heidän asuinpaikkakuntansa työmarkkinarakenteesta, asiaa täytyi lähestyä heille ymmärrettävällä tavalla. Tässä ja vastaavissa tilanteissa haastattelumetodin valinta osoittautuikin erityisen tärkeäksi, sillä sen turvin oli mahdollista mukauttaa tiedonhankintaa vuorovaikutuksellisten haasteiden yllättäessä.

Haastattelumetodissa on etuna myös se, että tutkittavien nonverbaalisesta viestinnästä, eli eleistä, ilmeistä sekä äänensävyistä voi tehdä tulkintoja, jotka auttavat ymmärtämään heidän vastauksiaan paremmin (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34–35.) Kirjoitinkin ylös havaintoja ja tulkintoja tutkittavien nonverbaalista viestinnästä tutkimuspäiväkirjaani aina kunkin haastattelun jälkeen. Keräsin tutkimukseni aineiston noin viikon mittaisella Pohjois-Karjalaan suuntautuneella tutkimusmatkalla, jonka aikana pidin tutkimuspäiväkirjaa. Kirjasin tutkimuspäiväkirjaan haastateltavien vuorovaikutuksesta tekemiäni havaintojen ja tulkintojen lisäksi myös muistiinpanoja epävirallisista keskusteluista, joita kävin tutkittavien asuinpaikkakunnan nuorisotoimen edustajan kanssa. Nämä keskustelut tarjosivat minulle yleisen tason tietoa paikallisesta nuorisosta, nuorisotoimesta ja koulumaailmasta. Tutkimuspäiväkirjaan kerättyä tietoa en ole käyttänyt suoraan analyysissä, vaan se on ennemminkin ollut tukena muistuttamassa tutkimuskohteessa tehdyistä havainnoista ja tulkinnoista. Kenttähavainnot kuitenkin vastaavat haastatteluissa tehtyjä huomioita, eli ne ovat olleet relevantti taustoituisia analyysille.

Tutkimuksessani sovellettu haastattelutyyppe on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Teemahaastattelun keskeisin periaate on, että haastattelu etenee teemoittain eikä esimerkiksi yksittäisten kysymysten mukaisesti. Teemahaastattelussa tutkija ei pääätä etukäteen tarkkoja haastattelukysymyksiä, sen sijaan hän määrittää tutkitun ilmiön kannalta keskeiset teemat, joita haastattelussa käsitellään. Siten tutkijan näkökulma ei dominoi täysin haastattelua ja haastateltavan ääni pääsee paremmin kuuluviin. Tutkijan on kuitenkin päätettävä ennen haastattelutilannetta, kuinka paljon tutkittava voi haastattelun aikana valita käsiteltäviä teemoja ja erilaisia painotuksia. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelun yleiset aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samoja, mutta haastattelussa ei ole tarkkaan määriteltyjä kysymyksiä eikä ennalta määriteltyä järjestystä, jossa aiheita tulisi käsitellä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47–48; Hyvärinen 2017, 18.)

Puolistrukturoitu haastattelu valikoitui tutkimukseni haastattelutyypiksi, sillä sen avulla pystyin rajaamaan haastattelun aihepiirin tulevaisuuskuviin, mutta osittain avoimen haastattelurakenteen vuoksi nuorten oli mahdollista korostaa itselleen merkityksellisiä tulevaisuuskuvien osioita ja aspekteja. Haastatteluiden tukena käytin laatimaani haastattelurunkoa, joka löytyy tutkielmani liiteosioista (liite 1). Haastatteluissa käytin eri haastattelurunkoa riippuen siitä, missä oppilaitoksessa kukin tutkittava kävi koulua, eli peruskoululaisille, lukiolaisille ja ammattikoululaisille oli hieman erilaiset haastattelurungot. Haastattelurungoilla oli haastatteluissa lähinnä suuntaa antava rooli, sillä pyrkimykseni oli, että nuoret itse voisivat ohjata haastattelujaan heille merkitykselliseen suuntaan. Jokaisessa haastattelussa painottuivatkin hieman eri teemat ja kysymyksenasettelut nuorten oman mielenkiinnon mukaan.

Nuorten haastattelemiseen liittyy eräitä haasteita ja mahdollisia karikoita, joita pyrin tutkimustani tehdessä välttämään. Näiden kaikkien haasteiden taustalla on pitkälti se, että lasten ja nuorten haastatteluihin vaikuttaa aina valtasuhde heidän ja aikuisten välillä (Alasuutari 2005, 152). Hirsjärven ja Hurmeen (2015, 132–133) mukaan nuoruus käsitetäänkin länsimaissa usein aikuisista etääntymisen aikana, minkä vuoksi nuoret saattavat kokea tutkimushaastattelun tilanteena, jossa aikuinen utelee heidän asioitaan. Tämän ongelman ratkaisemiseksi seurasin Hirsjärven ja Hurmeen ohjetta, jonka mukaan haastateltavalle nuorelle tulee osoittaa, että hänen ajatuksistaan ollaan aidosti kiinnostuneita ja että tutkija asettuu hänen puolelleen (mts. 132–133).

Osassa tutkimukseni haastatteluissa olikin huomattavissa, että nuoret odottivat haastattelun vuorovaikutukselta selkeää kysymys-vastaus-rakennetta. Näissä tapauksissa haastattelurunkoon täytyi turvautua enemmän ja minun täytyi tutkijana ohjata vuorovaikutusta selkeämmin. Tämä vuorovaikutuksellinen epäsuhta johtui luultavasti juuri siitä tahattomasta valta-asemasta, joka aikuisen ja nuoren välille voi tutkimushaastattelussa syntyä. Tutkittavat saattoivat myös suhtautua minuun jonkinlaisena auktoriteettina, sillä nuoret rekrytoitiin tutkimukseen nuorisotoimen edustajan välityksellä. Näistä valta-asetelmiin liittyvistä haasteista huolimatta suurin osa tekemistäni haastatteluista oli kuitenkin varsin keskustelevia ja tällöin myös haastattelurunko sai osakseen varsin löyhän roolin. Keskustelevimmissa haastatteluissa nousi vahvemmin myös esiin, mitkä teemat nuoret kokivat itse erityisen merkittäviksi ja tällöin esiin nousi usein omat ennakkokäsitykseni yllättäneitä merkityksenantoja.

Tutkimuksessani noudatin Kvalen (1996) esittämiä yleisiä tutkimuseettisiä ohjeita. Hänen mukaansa tutkittaville täytyy varmistaa täysi luottamuksellisuus ja tutkijan on harkittava erilaisia seurauksia, joita tutkimukseen osallistuminen voi heille aiheuttaa. Tutkimuksen tarkoituksena on oltava tieteellisen tiedon etsimisen ohella myös tutkittavien inhimillisen tilanteen parantaminen. (Mts. 111.) Nuorisotutkimuksessa on tyypillisesti korostettu etenkin nuoren tutkittavan ja aikuisen tutkijan välisen luottamuksen merkitystä. Tutkimuksen tulokset eivät saa aiheuttaa minkäänlaista vahinkoa nuorille. (Vehkalahti ym. 2010, 16.) Olenkin kiinnittänyt erityistä huomiota eettiseen ja kunnioittavaan tutkimusotteeseen, sillä tutkittavani ovat alaikäisiä nuoria. Ennen tutkimushaastatteluiden tekemistä olin varautunut siihen, että vaikka tutkimuksessani ei käsitellä hyvin vakavia ja traumaattisia aiheita, kuten väkivallan kokemuksia, niin jotkin tutkimukseni aihealueet saattaisivat herättää nuorissa myös negatiivisia tunteita. Esimerkiksi tulevaisuus voi olla nuorelle huolta herättävä aihealue.

Tekemissäni haastatteluissa nuorten suhtautuminen tulevaisuuskuvien käsittelyyn vaikutti pääosin neutraalilta ja myönteiseltä, mutta yhdessä haastatteluista kävi kuitenkin niin, että tulevaisuudesta puhuminen herätti eräässä nuoressa negatiiviseksi tulkittavan reaktion. Aluksi varsin aktiivisesti vuorovaikutukseen osallistunut nuori muuttui varautuneeksi ja pidättyväiseksi, kun haastattelussa siirryttiin käsittelemään hänen tulevaisuuttansa koskevia odotuksia ja toiveita. Kuula (2006, 61) muistuttaa, että tutkimukseen osallistuminen on aina vapaaehtoista, ja vapaaehtoisuuden tarkoituksena

on turvata ihmisten itsemääräämisoikeus. Olenkin tutkimuksessani kunnioittanut nuorten itsemääräämisoikeutta, ja vaikka edellä kuvaamassani haastattelussa vaivaantunut nuori ei itse esittänyt toivetta haastattelun päättymisestä, päädyin hienovaraisesti lopettamaan haastattelun lyhyeen. Siten nuoren ei tarvinnut jäädä epämiellyttäväksi kokemaansa tilanteeseen ja pyrin siten myös ehkäisemään mahdollista haastattelun jälkeistä ikävää tunnetta. Muuten tutkimushaastattelut sujuivat kuitenkin hyvin ja osa nuorista toi haastatteluiden jälkeen esiin, että he olivat kokeneet omasta tulevaisuudesta puhumisen antoisana.

3.2 Diskurssianalyttinen lähestymistapa

Maisterintutkielmani analyysissä on sovellettu diskurssianalyttistä tutkimusmenetelmää. Diskurssianalyysi valikoitui tutkimukseni menetelmäksi, sillä sen ontologinen ja epistemologinen perusta on sosiaalisessa konstruktionismissa (Jokinen 2016, 251). Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti sosiaalinen todellisuus muodostuu aina vuorovaikutuksessa, eikä toiminnalla ja puheella ole mitään merkitystä sen vuorovaikutustilanteen ulkopuolella, jossa ne tapahtuvat. Sosiaalinen konstruktionismi nojaa käsitykseen subjektiivisesta todellisuudesta, ottaen näin vastakkaisen position suhteessa realismiin, jonka mukaan on olemassa objektiivinen ja kaikille samalla tavoin havaittava sekä tulkittava sosiaalinen todellisuus. (Abbott 2004, 46–47.)

Maisterintutkielmassani tarkastelen sosiaalista todellisuutta tästä sosiaaliskonstruktionistisesta oletuksesta lähtien. Tämä tarkoittaa sitä, että oletan tulevaisuuskuvien olevan sosiaalisia konstruktioita, jotka muodostuvat suhteessa niihin subjektiivisiin tulkintoihin, joita kukin nuori todellisuudestaan tekee. Perustan tarkasteluni tähän oletukseen, sillä siten on mahdollista välttää todellisuutta liikaa yksinkertaistavat tulkinnat. Realismiin nojaavassa tarkastelussa tämä olisi nimittäin vaarana, sillä jos esimerkiksi olettaisimme kaikkien tutkimukseni nuorten tulkitsevan asuinpaikkakuntaansa täysin samalla tavoin, olisi tutkimukseni luultavasti tuomittu epäonnistumaan. Kuten aiempi tutkimus on osoittanut, niin Pohjois-Karjalassa maaseudun nuoret ovat merkityksellistäneet asuinpaikkakuntiaan hyvin erilaisin tavoin (Armila ym. 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016). Lisäksi Rubin (2003, 799) määrittelee tulevaisuuskuvat mielen konstruktioiksi, eli tulevaisuuskuvien käsitteen ja teorian perusta on myös todellisuuden subjektiivista luonnetta korostavassa oletuksessa. Nämä

seikat huomioon ottaen onkin perusteltua nojata sosiaalisen konstruktionistiseen näkökulmaan tutkimuksessani.

Sosiaaliskonstruktionistinen käsitys olemassaolon luonteesta on merkittävästi läsnä diskurssianalyttisessä tutkimusprosessissa. Diskurssianalyysin mukaan kieli rakentaa todellisuutta ja diskurssianalyttisen tarkastelun kohteena onkin kielen tuottama todellisuus. (Jokinen 2016, 253.) Diskurssianalyysi nojaa oletukseen, että kielenkäytön tehtävä ei ole pelkästään kuvata tai havainnoida todellisuutta, vaan se myös merkityksellistää ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysissa on oletuksena, että merkitykset ovat aina kontekstisidonnaisia ja siten niitä tulee myös tulkita. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 26.) Tutkimuksessani sitoudun diskurssianalyttiseen lähestymistapaan, mikä näkyy analyysissäni lähtöoletuksena, että tutkimani nuoret eivät haastatteluissa vain kertoneet tulevaisuuskuvistaan, vaan konstruoivat niitä todeksi kyseisissä vuorovaikutustilanteissa. Tutkimukseni ontologinen perusta onkin sosiaalisessa konstruktionismissa. Käsitänkin Rubinia (1998, 82) mukailen tulevaisuuskuvat vuorovaikutuksessa muodostuviksi konstruktioiksi, jotka rakentuvat tulevaisuutta koskevista odotuksista, toiveista ja käsityksistä. Tulevaisuuskuvat ovat vahvasti aikaan ja paikkaan sidottuja, eli niiden tarkastelussa kontekstisidonnaisuus on olennaista.

Diskurssianalyttisen lähestymistavan valinta tapahtui kesken tutkimusprosessin. Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan tarkoitukseni oli tarkastella aineistoa sisällönanalyysiä soveltaen, mutta aineistossani mielenkiintoisemmaksi lopulta osoittautuivatkin nuorten puhettavat, minkä seurauksena päätin vaihtaa analyttisen metodin diskurssianalyysiksi. Diskurssianalyysin valintaa tuki myös se etu, että kyseisen metodin avulla pienestäkin aineistosta on löydettävissä lukuisia eri merkityssystemejä (Hyvärinen 2017). Tutkimuksessani olen soveltanut diskurssianalyttistä lähestymistapaa siten, että olen muodostanut empiirisestä haastatteluaineistosta diskursseja. Suoraan lainaten Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016, 34) määritelmää, he määrittelevät diskurssit *“verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”*. Diskurssianalyysissä tutkija on myös sitoutunut ajatukseen, jonka mukaan on olemassa useita rinnakkaisia merkityssystemejä, eli ihmisten ajatellaan muodostavan erilaisia käsityksiä sosiaalisesta todellisuudesta (mts.

32). Tutkimukseni diskurssianalyttisen tarkastelun myötä tulin tulokseen, että empiirisessä haastatteluaineistossani esiintyi neljä erilaista diskurssia. Aineistossa muodostettiin toisistaan poikkeavia ja keskenään kilpailevia merkityssysteemejä, joissa muodostettiin eriäviä käsityksiä Pohjois-Karjalan maaseudusta ja lähtemisen pakon vaikutuksesta alueella. Näihin diskursseihin myös sisältyi toisistaan vastakkaisia käsityksiä kulttuurisesta pääomasta.

Etenin empiirisen aineiston analyttisessä tarkastelussa siten, että ensiksi kuuntelin haastatteluiden äänitteitä sekä luin haastattelulitteraatteja, ja tein niiden pohjalta aineistolähtöisiä havaintoja sekä tulkintoja. Tässä vaiheessa en ollut vielä rajannut tutkimuksen näkökulmaa lähtemisen pakkoon, ja teoreettinen rajausta syntyi lopulta aineistosta kumpuavien huomioiden pohjalta. Aineistosta nousi nimittäin merkittävästi esiin lähtemisen ja jäämisen tematiikka, minkä seurauksena perehdyin nuorten muuttoalttiutta koskevaan teoretisointiin. Farrugian (2016) lähtemisen pakon teoria valikoitui tässä vaiheessa tutkimusprosessia tutkielmani keskeiseksi teoreettiseksi taustaksi, sillä teorian yhteydet tutkielmani empiiriseen aineistoon olivat kiistattomat. Teoreettisen näkökulman valikoitumisen myötä muodostin aluksi alustavan sisällönanalyysin, mutta vaihdoin analyysimenetelmän sittemmin diskurssianalyysiksi, sillä kyseisellä menetelmällä sain pienehköstä aineistosta enemmän irti. Lopullinen diskurssianalyttinen tarkastelu sai muotonsa aineistolähtöisen tulkitsemisen, teorian ja aiemman tutkimusnäytön välisenä dialogina. Haastateltujen nuorten puheessaan tuottamien diskurssien muodostaminen olikin lopputulos syvällisestä haastatteluaineiston tuntemuksesta ja sen linkittämisestä etenkin Farrugian lähtemisen pakon teoriaan sekä myös muun muassa Bourdieu'n kulttuurisen pääoman käsitteeseen.

Omaa tutkijan positiotani kuvaa osuvasti Juhilan (2016) esittämä diskurssianalyttikon arkkityyppi *tulkitsija*, joka ymmärtää, että tutkija ei voi riisua itseään kokonaan sellaisista tulkinnoista, joilla voi olla yhteys tutkijan subjektiiviseen ymmärrykseen aiheesta. Tulkitsija ymmärtää olevansa kulttuurinen toimija, jolla on aina jonkinlainen esiymmärrys tutkimastaan aiheesta. Esiymmärryksen vaikutusta voi ja pitääkin pyrkiä häivyttämään aineistoa tulkittaessa, mutta täydellisen objektiivista ja tutkijan subjektiivisista näkemyksistä riippumattoman analyysin muodostamista ei pidetä mahdollisena. Tulkitsija hahmottaa analyysiprosessin lisäksi siten, että samasta aineistosta on mahdollista tehdä erilaisia tulkintoja. Tulkitsijan roolissa hän valitsee

tietoisesti jonkin tietyn tulkitsemistavan, lukuisten muiden tapojen joukosta. (Mts. 423–425.)

Omassa tutkimuksessani olenkin tehnyt tietoisien valinnan siitä, että tulkitseen lähtemisen pakon olevan normi tutkimieni nuorten asuinpaikalla. Tutkimusasetelmassani olen siis tehnyt tulkinnan, jonka mukaan lähtemisen pakko on ensinnäkin todellinen ilmiö nuorten asuinpaikkakunnalla ja toiseksi sillä on huomionarvoinen vaikutus nuorten tulevaisuuskuviin. Pidän kyseistä oletusta ja hypoteesia luonteeltaan tulkintana, jonka olen tutkimusprosessin aikana muodostanut, vaikkakin aineistolähtöisesti. Oman tutkijan positioni kannalta olen lisäksi reflektoinut omaa taustaani, sillä sukujuureni sijaitsevat Pohjois-Karjalan maaseudulla. En ole koskaan itse asunut alueella, minkä ansiosta tutkimusaihe ei kuitenkaan ole ollut tuttu omassa elinpiirissäni ja olenkin pystynyt muodostamaan riittävän etäisyyden aiheeseen. Kuitenkin Juhilan tutkijan esiyymmärrystä koskevaan huomioon palaten, minulla on ollut suurpiirteinen esiyymmärrys tutkimieni nuorten asuinympäristöstä. Sen vuoksi myös tutkijan positiotani kuvastaa osuvasti tulkitsijan asema, sillä en ole tutkimusprosessini aikana ollut niin sanotusti vieraalla maalla.

4 Nuorten tulevaisuuskuvat ja lähtemisen pakko

4.1 Rakenteiden varjostamat tulevaisuuskuvat

Ihmiset pyrkivät tietoisesti ja tiedostamattaan tekemään elämässä valintoja, joiden päämääränä on mahdollistaa omien tulevaisuuskuviensa tuleminen todeksi (Rubin 2008). Pakko tehdä tulevaisuutta koskevia valintoja luonnehtii universaalisti nuoruuden elämänvaihetta riippumatta siitä, asuuko nuori enemmän kaupunkia vai maaseutua muistuttavassa ympäristössä. Syrjäisellä maaseudulla asuville nuorille esimerkiksi koulutusvalinnat ovat kuitenkin useammin koko elämää ravisuttavia päätöksiä, jotka saattavat merkitä väistämätöntä – ainakin tilapäistä – irtaantumista omasta kotiseudusta (Armila ym. 2016, 136). Koulutusmahdollisuuksien keskittyminen kaupunkeihin ja keskuksiin onkin keskeinen osa lähtemisen pakon rakenteellisia ulottuvuuksilla. Nämä rakenteelliset ulottuvuudet, koulutuksen lisäksi erityisesti myös työpaikkojen keskittyminen kaupunkeihin, vaikuttavat merkittävästi maaseudun nuorten

muuttoalittiuteen ja -liikkeeseen. (Farrugia 2016.) Paremmat työllisyysmahdollisuudet ja mielenkiintoisemmat työpaikat ovatkin itäsuomalaisten nuorten suurin syy muuttaa pois omalta asuinpaikkakunnalta (Penttinen 2016, 158–159).

Rakenteellinen lähtemisen pakko on materiaalsen eriarvoisuuden ajamaa liikettä maaseudulta kaupunkeihin, sillä taloudellinen pääoma on globaalisti keskittynyt urbaaneille alueille (Farrugia 2016). Rakenteellinen lähtemisen pakko vaikuttaa syrjäseuduilla asuvien nuorten elämään etenkin koulutuksen kontekstissa, ja opiskeluiden perässä poismuuttamista pidetäänkin lähes itsestäänselvytenä (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 90). Tutkimukseeni haastateltujen nuorten käsityksissä rakenteellinen lähtemisen pakko saa muodon kollektiivisena tietoisuutena kaikkiin paikallisiin nuoriin vaikuttavasta sosiaalisesta paineesta, joka jokaisen nuoren täytyy ottaa huomioon tulevaisuuskuvia muodostaessaan. Nuorten käsitys lähtemisen pakon rakenteellisista ulottuvuuksista on alkanut muodostua jo yläkouluiässä, ja nuoresta iästään huolimatta he puhuivat haastatteluissaan paikallisten työ- ja koulutusmahdollisuuksien puutteesta ja millainen vaikutus sillä on heidän tulevaisuuteensa.

Rakenteellisista syistä johtuva lähtemisen pakko osoittautuikin haastatteluaineiston perusteella tutkimilleni nuorille hyvin merkitykselliseksi ilmiöksi. Kaikille nuorille oli yhteistä, että he muodostivat tulevaisuuskuviaan suhteessa niihin asuinpaikkakuntansa ominaisuuksiin, joiden voi tulkita aiheuttavan lähtemisen pakkoa. Näillä paikkakunnan ominaisuuksilla tarkoitan etenkin paikallisten koulutusmahdollisuuksien päättymistä toiseen asteeseen sekä suhteellisen korkeaa työttömyysastetta. Pohjois-Karjalan maakunnassa työpaikkojen määrä on nimittäin ollut jo pidemmän aikaa laskussa ja maakunnan työttömyysaste on koko Suomen suurin (TEM/ELY-keskus 2020; Tilastokeskus: Työpaikat Pohjois-Karjalassa 1987–2018). Vaikka kaikki tutkimukseeni haastatellut nuoret asuvat samalla paikkakunnalla, heidän ratkaisunsa lähtemisen pakon aiheuttamiin haasteisiin eivät kuitenkaan osoittautuneet yhdenmukaisiksi.

Rubinin (1998) mukaan ihmiset muodostavat tulevaisuuskuviaan sosiaalisten mallien ja normien mukaisesti, mutta tulevaisuuskuvat ovat myös vahvasti individualistisia konstruktioita (mts. 80, 83). Tulevaisuuskuvien individualistisuuden vuoksi tutkimani nuoret muodostivat varsin erilaisia ratkaisuja samaan lähtemisen pakon aiheuttamiin

vaikutuksiin. Jokaisen tutkimani nuoren tulevaisuuskuva sisälsi jonkinlaisen ratkaisun siihen, miten Pohjois-Karjalan maaseutua leimaavista etäännyvistä koulutus- ja työmahdollisuuksista voisi selviytyä ja samalla muodostaa mielekkään tulevaisuudennäkymän. Tutkimukseni haastatteluaineistosta nousikin diskurssianalyttisen tarkastelun myötä esiin, että nuorten tulevaisuuskuvat jakautuivat kahteen eri päädiskurssiin sen perusteella, millaisen ratkaisun lähtemisen pakkoon ne sisälsivät. Seuraavaksi tarkastelen kyseisiä päädiskursseja, joista etenen käsittelemään aladiskursseja, jotka merkittävästi taustoittavat ja ovat yhteydessä päädiskursseihin.

4.2 Päädiskurssit

4.2.1 Lähtemisen diskurssi

Diskurssianalyttisen tarkastelun tuloksena muodostin diskursseja, jotka esittelen seuraavaksi. Haastattelemieni nuorten asuinpaikkakunnalla järjestetään peruskoulun lisäksi toisen asteen opetusta ja kansalaisopistotasosta koulutusta. Paikkakunnalla on sekä lukio että ammatillinen oppilaitos, eli toisen asteen opetusta varten nuorten ei lähtökohtaisesti ole pakko muuttaa tai matkustaa eri paikkakunnalle, kuten tilanne osassa Pohjois-Karjalan paikkakunnista on. Harvaan asutulla maaseudulla käytännöllisten syiden, kuten pitkien koulumatkojen, vaikutus koulutusvalintoihin on kuitenkin korostunut verrattuna muihin alueisiin (Pulkkinen & Rautapuro 2017, 33). Tämä käy ilmi esimerkiksi haastatteleman 15-vuotiaan Mintun puheessa. Minttu asuu syrjäisessä kylässä harvaan asutulla maaseudulla ja hänen puheessaan havainnollistuu, miten lähtemisen kysymys asettuu automaattisesti osaksi hänen toisen asteen koulutusvalintaansa.

Haastattelija: Eli ooks sä nyt miettiny, mitä sä aiot tehdä tän ysiluokan jälkeen?

Minttu (15-vuotias): No, sen jälkee ajattelin varmaa iha tähän lukioon mennä, että ei varmaa vielä iha rahat riitä enkä ehkä muutenkaa uskalla vielä lähtee täältä, ja tosiaa kavereitaki täällä jonkin verran, nii siksikin, mutta lukioon oon menossa varmaan.

Mintun puheessa huomionarvoista on, että paikallisen lukion valitsemista ja kotiseudulle jäämistä täytyy perustella jotenkin. Perustelemisen tarve paljastaa sen, että syrjäisellä maaseudulla asuville nuorille on normatiivista muuttaa muualle asumaan

(Lampela, Moilanen, Armila & Halonen 2016, 103). Mintun haastattelun katkelma on esimerkki muidenkin haastateltujen nuorten puheesta vallinneesta muuttamisen itsestänselvyydestä. Sellaisia itsestänselvyyksiä kutsutaan *common sense* - näkemyksiksi, jotka tarkoittavat hegemonisia käsityksiä sosiaalisesta todellisuudesta (Jokinen 2016, 183). Mintun selonteossa antamat perustelut ovat samankaltaisia kuin Käyhkön (2016) tutkimuksessa, jossa Itä-Suomen syrjäseudulla asuvat nuoret eivät uskaltaneet muuttaa toisen asteen opiskelupaikan perässä omilleen, sillä itsenäistyminen näin nuorena arvioitiin riskiksi (mts. 88). Perheen taloudellisen aseman on myös osoitettu vaikuttavan itäsuomalaisella syrjäseudulla asuvien nuorten toisen asteen koulutusvalintoihin. Nuoret eivät voi muuttaa omilleen opiskelemaan, jos heidän perheillään ei ole varaa nuoren asumiseen ja muihin kuluihin. Tämä merkitsee omista koulutustoiveista tinkimistä osan nuorista kohdalla. (Armila ym. 2018b; Käyhkö 2016, 89.)

Mintun haastattelun katkelma on esimerkki lähtemisen diskurssin värittävästä puheesta. Kutsun *lähtemisen diskurssiksi* puhetapaa, jossa maaseudulta lähteminen nähdään normatiivisena ja itsestään selvänä toimintana nuorten taholta. Lähtemisen diskurssissa Pohjois-Karjalan maaseutu saa merkityksen syrjäisenä reuna-alueena, jossa nuoret eivät pysty olemaan täysin aktiivisen toimijan roolissa. Harisen (2014) mukaan nuoriin on aina kohdistunut poliittista ja sosiaalista painetta pysyä yhteiskunnassa kiinni kouluttautumalla ja olemalla aktiivinen työmarkkinoilla. Syrjäisellä maaseudulla näiden moraalisten velvollisuuksien noudattaminen on kuitenkin yhä vain vaikeutunut, koska koulutus- ja työtarjonta on keskittynyt yhä enemmän keskuksiin. Aktiivisen toimijan roolia ei ole yhtä helppo täyttää maaseudulla kuin kaupungissa, sillä maaseudulle jääminen voi pakottaa nuoret erilaisiin koulutukseen ja työhön liittyviin kompromisseihin. (Mts. 154.) Lähtemisen diskurssissa nuoret näkevätkin Pohjois-Karjalan maaseudulle jäämisen liian suurena kompromissina heidän tulevaisuuden haaveidensa kannalta. Heidän näkökulmastaan tulevaisuuden rakennuspalikat ovat rajallisia ja puutteellisia maaseudulla, kun vertauskohteena ovat kaupungit loputtomine mahdollisuuksineen. Nuoret pitävätkin lähtemistä ainoana ratkaisuna ongelmaan, ja olettavat myös muiden nuorten toimivan samalla tavoin. Esimerkiksi maaseudulla asuvan 16-vuotiaan Juuson kommentissa lähtemisen eetos ilmenee selkeästi ja Juuso tuottaakin puheessaan lähtemisen diskurssia.

Juuso (16-vuotias): *Mä ehkä luulen, et ne [paikalliset nuoret] lähtee muualle. Emmä tiä sitte, et mistä se johtuu. Varmaan just opiskeluitten ja töiden takia.*

Haastattelija: *Okei. Ooks joskus puhunut kavereiden kanssa ja sitten jotkut onkin, että ne tykkää olla täällä ja haluais jäädä tänne? Vai onks se yleinen mieliala, että halutaan muualle?*

Juuso (16-vuotias): *Kyllä, siis emmä oo kuullu kenenkkään suusta, että halluis jäädä tänne. Kyllä kaikki on melekkeen lähössä jonnekin muualle.*

Haastattelija: *Muistatko jonkun ikävaiheen, jolloin tajusit, että aika moni aikoo muuttaa pois?*

Juuso (16-vuotias): *Se on varmaan tässä aika lähiaikoina tullut, lähivuosina. Että lähtee varmaan ite tai että muutkin lähtee muualle.*

Maaseudulla asuvan Juuson puheessa lähtemisen diskurssi on vahvasti läsnä, sillä hänen puheensa rakentaa todellisuuskuvaa, jossa kaikki paikalliset nuoret aikoisivat lähteä aikanaan muualle. Juuson puheessa huomionarvoista on läpitukenve lähtemisen eetos, joka saa hänen puheessaan varsin kollektiiviset mittasuhteet. Mintun tavoin myös Juuso oli harkinnut ensimmäistä kertaa asuinpaikkakunnalta lähtemistä toisen asteen koulutusvalinnan aikana. Itä-Suomessa toisen asteen koulutuksessa on ongelmallista se, että ammatillisen opetuksen maantieteellinen saavutettavuus ja kattavuus on heikompaa kuin lukio-opetuksen (Penttinen 2018). Ammatillisen opetuksen saavutettavuus onkin Itä-Suomessa heikompaa kuin koko Suomessa keskimäärin (Tuuva-Hongisto 2018b, 159). Tämä koulutuksen epäsuhta johtaa puolestaan siihen, että etenkin Itä-Suomen maaseudulla asuvat nuoret kallistuvat selkeästi useammin lukion valintaan, sillä se tarkoittaa nuorille todennäköisempää mahdollisuutta jatkaa koulunkäyntiä omasta kotoa käsin (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 47). Itä-Suomen ammatillisen opetuksen heikko saavutettavuus kävikin ilmi Juuson puheessa, sillä paikallinen ammatillinen opetustarjonta oli osoittautunut hänen näkökulmastaan liian suppeaksi, mikä oli vaikeuttanut hänen toisen asteen koulutusvalintaansa.

Haastattelija: *Kun sä valitsit peruskoulun jälkeen, että mihin sä meet, että meeks sä lukioo vai amikseen, olik se helppo päätös vai?*

Juuso (16-vuotias): *Ei ollu helppo päätös. Ei oikee ollu semmosia järkeviä aloja [asuinpaikkakunnalla] minne ois voinu mennä. Niä sit mä menin lukioon, että jos siellä sitte mieltii, että mitä tekis isona, ku ei oo vielä mittää hajua.*

Lähtemisen pakko koskettaa monen nuoren elämää maaseudulla ja syrjäseuduilla, joissa toisen asteen koulutusmahdollisuudet ovat siirtyneet yhä kauemmas nuorista (Armila

ym. 2018b; Käyhkö 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016). Varsinkin syrjäisissä kylissä asuvat nuoret joutuvat pitkien etäisyyksien takia harkitsemaan omilleen muuttamista jo hyvin nuorina, mikä korostuu etenkin ammatillisessa opetuksessa (Tuuva-Hongisto ym. 2016), jonka maantieteellinen saavutettavuus on lukio-opetusta heikompa Itä-Suomessa (Penttinen 2018). Harvaan asutulla alueilla elävien nuorten koulutukselliseen eriarvoisuuteen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota tutkimuksissa ja koulutuspoliittisissa keskusteluissa, joissa on viime vuosina keskitytty lähinnä kaupunkien alueellista eriytymistä ja koulushoppailua koskeviin kysymyksiin (Käyhkö 2016, 74).

Haastattelemistani nuorista kaikki yhtä lukuun ottamatta aikoivatkin jatkaa lukioon tai olivat juuri aloittaneet lukio-opinnot. Kaikki haastatellut nuoret aikoivat suorittaa toisen asteen opinnot asuinpaikkakunnallaan. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että osa nuorten kavereista aikoi tässä koulutuksen nivelvaiheessa muuttaa muualle.

Haastattelija: Onks sulla ketään kavereita, jotka vaikka on lähtemässä jo tässä vaiheessa muualle [toisen asteen opintoihin]?

Minttu (15-vuotias): No, toinen mun paras kaveri on tota aika varmasti lähössä. En oo iha varma, että mitä hän halluis opiskella, jotain media-alaa ehkä kuitenkin, mutta sitte sille ei oo täällä oikee mittää opiskelupaikkaa, nii se ois lähtemässä eikä varmaa muutenkaa haluis täällä pysyä. Toki itsekkäästi harmittaa mua, koska en haluais hänestä vielä luopua, mutta toki jos hän löytää sen, mitä haluaa, nii tärkeintähän se on.

Mintun puheesta käy ilmi, että lähtemisen pakko ei ilmene nuorten elämässä vain heidän omiin koulutusvalintoihinsa vaikuttavana haasteena, vaan sen merkitys ulottuu myös ystävyys-suhteisiin. Osa paikallisista nuorista jatkaa toisen asteen opintoja asuinpaikkakunnallaan, mutta osa lähtee muualle. Se voi puolestaan aiheuttaa pitkiä välimatkoja ystävien välille ja mahdollisesti negatiivisia vaikutuksia kaverisuhteisiin. Mintun mukaan kavereista erkaantuminen on kuitenkin ollut vain ajan kysymys, joka olisi tapahtunut ennemmin tai myöhemmin: ”-- koska en haluis hänestä vielä luopua --”. Minttu tuottaa puheessaan lähtemisen diskurssia, sillä hänen puheensa taustalla vaikuttaa jälleen Jokisen (2016, 183) kuvailema *common sense* -käsitys, eli hegemoninen näkemys sosiaalisen todellisuuden tilasta. Kuten aiemmin todettua, lähtemisen diskurssissa tämä käsitys on, että nuoret muuttavat pois Pohjois-Karjalan maaseudulta. Lähtemisen hegemonia ei sinänsä ole yllättävää, sillä muuttaminen on

maaseudun nuorille tärkeä keino päästä käsiksi resursseihin, jotka kaupungistumisen myötä sijaitsevat yhä enemmän urbaaneissa ympäristöissä (Farrugia 2016). Lähtemisen tärkeys ja normatiivisuus nousivat esiin Mintun lisäksi muidenkin haastattemieni nuorten tulevaisuuskuvin, ja nämä nuoret näkivät muualle muuttamisen oikeana ratkaisuna niihin kouluttautumisen ja työllistymisen haasteisiin sekä esteisiin, joita lähtemisen pakko aiheuttaa.

Muualle lähtemiseen kietoutuvilla suunnitelmissa on merkittävä vaikutus tutkimieni nuorten tulevaisuuskuviin, sillä lähtöpäätöksen tehtyään nuoret alkavat muodostamaan sellaista tulevaisuuskuva, jonka toteutumiselle on jopa välttämätöntä muuttaa pois Pohjois-Karjalan maaseudulta. Esimerkiksi tietyt ammatinvalinnat voivat vaikeuttaa maaseudulle jäämistä, jos nuoren valitsemalle alalle lukeutuvia työpaikkoja ei paikallisesti ole juurikaan tarjolla. Tutkimieni nuorten asuinpaikkakunnalla on erityisesti alkutalouden ja teollisuuden työpaikkoja, mutta esimerkiksi informaatio- ja viestintäalalle sekä rahoitus- ja vakuutusosalalle lukeutuvia työpaikkoja on varsin vähäinen määrä (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2020a). Joensuussa sijaitseekin lähes 40 prosenttia koko Pohjois-Karjalan maakunnan työpaikoista ja maakunnassa nuorten työttömyys on maaseutualueilla korkeampaa kuin kaupunkialueilla (Saukkonen & Saarinen 2019). Työpaikkojen keskittyminen Joensuuhun ja sen aiheuttama työmarkkinoiden imu maakuntakeskuksessa onkin keskeinen ilmiö, jolla lähtemisen pakko ilmenee tutkimieni nuorten asuinympäristössä.

Lähtöpäätökseen kulminoituva tulevaisuuskuva nousi selkeästi esiin haastattemieni nuorten puheessa, sillä myös Pohjois-Karjalan maaseudulle jäämistä suunnittelevat nuoret tiedostivat paikallisten nuorten keskuudessa vallitsevan lähtemisen eetoksen. Yhteisöissä muodostetaan sosiaalisesti hyväksyttäviä tulevaisuuskuvia, joista osa nousee hegemoniseen asemaan (Rubin 2008). Lähtemisen diskurssi ja tulevaisuuskuva nousi tutkimieni nuorten keskuudessa hegemoniseen asemaan, mikä kävi ilmi siten, että nuoret eivät haastatteluissaan kokeneet tarpeelliseksi perustella lähtemisen eetosta millään tavoin. Nuoret toimivat päinvastaisesti – heidän mielestään maaseudulle jäämiselle täytyi esittää validit perustelut ja syyt. Muualle muuttamista pidettiin siis täysin normatiivisena ja odotusarvoisena toimintana, joka kuuluu tavallisen maaseudun nuoren elämäntavoihin. Lähtemisen eetokseen liittyikin stereotypia, jonka mukaan

maaseudulle asumaan jääviä nuoria pidetään paikoilleen jämähtäneinä ja kunnianhimottomina (Pedersen 2018; Lampela ym. 2016, 103).

Sotien jälleenrakentamisen ja asutustilojen raivaamisen aikaan Itä-Suomen maaseutu kukoisti, mutta 1960-luvulla alkaneen rakennemuutoksen seurauksena alueen taloudellisyhteiskunnallinen kehitys alkoi kuitenkin sakata. Nuoren väestön muuttoliike suuntautui tällöin maaseudulta etenkin Etelä-Suomeen ja Ruotsiin. (Hartikainen 2016, 15–16.) Rakennemuutoksen alettua ja nuorten lähdettyä kaupunkeihin maataloilille ei enää löytynyt jatkajia, eikä maa- ja metsätalous enää ollut yhtä vetovoimainen elannon lähde taloudellisen kannattamattomuuden takia. Yhdistettynä työn rankkuuteen ja puunkorjuun koneellistumiseen, joka leikkasi monen puutyöläisen ja pienviljelijän tienestiä, useat maatilat päätyivät lopettamaan toimintansa. Samalla alkoi toinen kurja kehitys, jossa kyläkouluja ja kyläpalveluita lakkautettiin. (Mts. 28–29.) Pohjois-Karjalan maaseutu onkin rakennemuutoksen takia muuttunut elinvoimaisesta asuinseudusta eräänlaiseksi yhteiskunnalliseksi reuna-alueeksi, jossa koulutus- ja työrakenteet ovat heikentyneet. Pohjois-Karjala on yksi valtioneuvoston nimeämistä tukialueista, joissa työvoima ja muut resurssit ovat kehittyneet muuta Suomea heikommin (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021). Lähtemisen diskurssin hegemonia voidaankin nähdä Pohjois-Karjalan maaseudun nuorten eräänlaisena reaktiona heidän asuinseutunsa heikentymiselle, joka on jatkumoa 1960-luvulla alkaneesta rakennemuutoksesta. Nuorilla on tapana muodostaa tulevaisuuskuviaan reaktiivisesti, eli he ottavat yhteiskunnalliset muutokset ja trendit huomioon tulevaisuudensuunnitelmissaan (Rubin 1998, 84–85). Suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos ja Farrugian (2016) lähtemisen pakon ilmiö heijastuvatkin Pohjois-Karjalan maaseudun nuorten tulevaisuuskuviin siten, että he näkevät muualle lähtemisen oikeana ratkaisuna tulevaisuudessa. Osa tutkimistani nuorista pitikin maaseudulle jäämistä riskinä, sillä alue ei heidän käsityksensä mukaan tulisi todennäköisesti kehittymään positiivisempaan suuntaan.

Haastattelija: No, jos sä mietit kotikyläsi tulevaisuutta, niin mitä sä luulet, et mitä sille tavallaan tulee käymään vaikka lähitulevaisuudessa tai viel kauempana, että pysykö se asutettuja? Ihan silleen omin sanoin, et mitä ajatuksia sulla herää siitä?

Minttu (15-vuotias): No, en usko, että ainakaan niiku mitenkään tulee kukoistamaan tästä eteenpäin, että voi olla, että pysyy asutusta ja paluumuuttajia, mutta kun

nykysetkin asukkaat on niin vanhoja, niin vähän veikkaan, että tulee vielä vähentymään siellä asutus ja tolleen. En usko, että siellä nyt ihan hirveesti tulee ole mitään.

Mintulla ja muilla lähtemisen diskurssia puheessaan tuottaneilla nuorilla oli ymmärrys, että Pohjois-Karjalan maaseutu oli aikoinaan ollut elinvoimaisempi asuinympäristö myös nuorten asukkaiden näkökulmasta. Käsitys alueen tulevaisuudesta on kuitenkin negatiivinen, minkä takia muuttamisesta tulee keskeinen osa nuorten tulevaisuuskuvaan lähtemisen diskurssissa. Yhteiskunnallisilla reuna-alueilla asuvat nuoret pyrkivätkin muuttopuheella etäännyttämään oman tulevaisuuskuvaansa asuinympäristöönsä liitettävistä negatiivisista mielikuvista (Ollila 2008, 202–203).

4.2.2. Sopeutumisen diskurssi

Harvaan asutun maaseudun nuorille lähtemisen pakko ilmenee usein etenkin koulutuksen kontekstissa. Viimeistään korkeakouluttautumisen yhteydessä ainakin väliaikainen muutto muualle tulee kysymykseen, vaikka varsinaisia lähtöhaluja ei olisi. (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 90.) Haastattelemieni nuorten asuinpaikkakunnalla lähtemisen pakko konkretisoituu eniten juuri korkeakoulutuksessa, sillä nuoria lähimmät korkeakoulut sijaitsevat Joensuussa ja Kuopiossa. Korkeakoulututkintoa tavoittelevien nuorten onkin pakko muuttaa tai ainakin matkustaa säännöllisesti eri paikkakunnalle opiskeluja varten. Osa haastattelemistani nuorista suunnitteli hakevansa korkeakouluun tulevaisuudessa, ja puolet näistä nuorista toivoi palaavansa takaisin Pohjois-Karjalan maaseudulle opinnot suorittettuaan ja puolet heistä ei puolestaan suunnitellut enää palaavansa. Kotiinpaluusta haaveilevien nuorten puhetta väritti kuitenkin huoli siitä, että paluumuutto ei välttämättä olisi mahdollista työllistymiseen liittyvien vaikeuksien takia. Sama työllistymistä koskeva huoli on noussut esiin myös aiemminkin Itä-Suomen maaseudun nuorten paluumuuttohaaveita tarkasteltaessa (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 97). Suomalaisessa aluepolitiikassa on viime vuosina ollut esillä maalle suuntautuvaan paluumuuttoon kannustavia agendoja, joiden taustalla on vaikuttanut ajatus koko maan asuttamisesta. Työpaikkojen puute kuitenkin tekee kollektiivisen tason paluumuutosta lähes mahdotonta. (Harinen 2016, 39.) Työ- ja koulutusmahdollisuuksien vähäinen määrä aiheuttaaakin lähtemisen pakkoa Pohjois-Karjalan maaseudulta kaupunkeihin, mikä ilmenee ensinnäkin nuorten poismuuttoa ja toiseksi paluumuuton vaikeutena. Tutkimukseeni haastateltujen nuorten

tulevaisuuskuviin heijastuikin heidän epävarmuutensa siitä, millaisia mahdollisuuksia heillä olisi työllistyä Pohjois-Karjalan maaseudulla.

Saara (15-vuotias): *No kyllä mä voisin muuttaa jonnekin muualle opiskelemaan, että ei se sillee vaikkee ois, mutta ehkä sitte haluaisin kuitenkin tulla tänne takas tekemmään töitä, jos täällä vaa ois töitä sitten.*

Palumuutosta haaveilevat maaseudun nuoret eivät työllistymiseen liittyvän huolen vuoksi uskallakaan varauksetta sijoittaa tulevaisuuskuviaan omalle kotiseudulle (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 97). Nuoret tunnistavat, että liian optimistiset tulevaisuuskuvat voivat olla haitallisia, sillä niissä todellisuus ja ihmisen omat suunnitelmat eivät välttämättä kohtaa. Realistiselle pohjalle rakennettu tulevaisuuskuva onkin yleensä eduksi erilaisissa tulevaisuutta koskevissa valintatilanteissa. (Rubin 2003, 793, 799.) Haastattelemieni nuorten suhtautumista palumuuttoon tulevaisuudessa voisi luonnehtia ennemminkin varovaiseksi kuin optimistiseksi. Heidän palumuuttamista koskeviin käsityksiinsä liittyi yhtäältä epävarmuutta tulevasta, mutta toisaalta myös realistinen käsitys paikallisista menestymisen ehdoista. Nuoret uskoivat, että etenkin koulutusvalintojen avulla he voisivat tehdä palumuutosta mahdollista tulevaisuudessa. Esimerkiksi 13-vuotias Niilo kertoi haastattelussaan, että terveydenhuollon ammattiin kouluttautumalla voisi lunastaa paluulipun takaisin kotiseudulle.

Haastattelija: *Mitkä olisivat ne syyt, miksi sä et tulisi enää takaisin tänne [paikkakunnalle] opiskelun jälkeen?*

Niilo (13-vuotias): *En tiää... Ehkä se on, kun tämäkin kaupunki ehkä pienenemässä on tällä heikellä, niin työpaikkaa ei suattais saada täältä. Tietysti se on kyllä, että täällä työpaikkoja on aika paljon.*

Haastattelija: *Niin, minkälaisii työpaikkoja täällä tuntuu olevan paljon?*

Niilo (13-vuotias): *Varmaan just lääkärit ja hoitajat. Hammaslääkäreitä taitaa olla yks ennään ja joutuu monta, monta kuukautta oottamaan, että sille pääsee.*

Saaran tavoin myös Niilo pitikin siis työllistymistä Pohjois-Karjalan maaseudulla epävarmana. Niilon lääkäreiden ja hoitajien työvoimapulaa koskeva esimerkki on sikäli mielenkiintoinen, että Itä-Suomen maaseudun nuorten käsityksissä terveyspalveluiden supistuminen on tyypillisesti indikoinut koko paikkakunnan kurjistumista (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 56). Vain Kainuussa terveyskeskuslääkäreistä on enemmän pulaa kuin Pohjois-Karjalassa, kun lääkärivajetta tarkastellaan sairaanhoitopiireittäin (Lääkäriliitto 2021). Niilo yllättäen liittikin Pohjois-Karjalaa vaivaavaan lääkäri- ja

hoitajavajeeseen myös positiivisia merkityksiä, sillä hän näki tilanteesta seuraavan työpaikkoja paluumuuttajille. Tämä on yksi esimerkki siitä, miten Niilo ja osa muista haastatelluista nuorista pyrkivät muodostamaan realistisen käsityksen paikallisista työllistymismahdollisuuksista ja löytämään erilaisia menestyksen polkuja, jotka tulevat mahdollisiksi Pohjois-Karjalan maaseudun taloudellisyhteiskunnallisissa reunaehdoissa.

Tutkimukseeni haastateltujen nuorten keskuudessa ilmenikin lähtemisen diskurssista poikkeava tapa tulkita Pohjois-Karjalan maaseutuun kohdistuvaa lähtemisen pakkoa. Nämä nuoret tiedostivat yhtä lailla sen, että työ- ja koulutusmahdollisuudet ovat siirtyneet yhä etäämmälle heidän asuinympäristöstään, mutta heidän ratkaisunsa ongelmaan ei kuitenkaan ollut pysyvä muutto muualle. Sen sijaan nämä nuoret muodostivat itselleen sellaisia tulevaisuuskuvia, jotka mahdollistavat asumisen Pohjois-Karjalan maaseudulla myös tulevaisuudessa. Nämä nuoret tuottivatkin puheessaan *sopeutumisen diskurssia*, jossa keskeistä on pyrkimys sopeutua lähtemisen pakon aiheuttamiin haasteisiin siten, että maaseudulle jäämisestä tulee mahdollista. Harvaan asutulla maaseudulla asuvien nuorten tulevaisuuden suunnitelmissa ammatin ja asuinpaikan valinnat kietoutuvatkin erottamattomasti yhteen (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 50).

Haastattelija: *Nii. Voisko se olla, et joku [korkeakoulutus] ala ois liian kaukana sulle?*

Niilo (13-vuotias): *Ei varmaan, koska kyllä mä pystysin muuttaa jonnekin muuallekin. En tiää loppuajaks, kyllä minä täällä halluisin olla vielä jatkossaki.*

Haastattelija: *Okei, joo.*

Niilo (13-vuotias): *Jos ei loppuiksi tai muuten, nii kyllä mä voisin jonneki vaikka Helsingii muuttaa.*

Sopeutumisen diskurssissa nuoret olivat valmiita tekemään kompromisseja sen eteen, että heillä on mahdollisuus sijoittaa tulevaisuuskuvansa Pohjois-Karjalan maaseudulle. Esimerkiksi Niilon valmius lähteä usean sadan kilometrin päähän opiskelemaan havainnollistaa sitä, miten sopeutumisen diskurssissa nuoret sopeutuvat jo varsin nuorena lähtemisen pakon aiheuttamiin haasteisiin. Syrjäseudulla asuvat nuoret ovatkin maantieteellisen sijaintinsa vuoksi eriarvoisessa asemassa koulutusyhteiskunnassa kuin kaupunkilaisnuoret, mutta siitä huolimatta he tavoittelevat unelmiaan omista lähtökohdistaan käsin (Armila ym. 2018). Sopeutumisen diskurssissa esiin nouseekin nuorten sisukkuus ja mukautumiskyky, sillä tässä diskurssissa nuoret ovat valmiita lähtemään väliaikaisesti kaupunkeihin kerryttämään koulutuksellista pääomaa, vaikka

mieluiten jäisivät kotiseudulle Pohjois-Karjalaan. Sopeutumisen diskurssissa nuorten tulevaisuuskuviin sisältyikin usko Pohjois-Karjalan maaseudun positiiviseen kehitykseen, sillä nuoret eivät näe lähtemisen pakkoa minään sellaisena järkkymättömänä esteenä, jonka takia kotiseudulle jääminen ei voisi olla mahdollista.

Haastattelija: Miten sä arvioisit, että miltä tää kotikyläsi tulevaisuus näyttää? Luuleks sä, että tulevaisuudessakin tulee olemaan asukkaita?

Niilo (13-vuotias): Kyllä varmaan, sinne on muuttanutkin nyt lapsiperheitä ja niistähän se varmaan lähtee. Kai sitä aika monikin halluisi assuu siellä lähitöllä, missä on lapsena asunut.

Paikallisyhteisöön vahvasti identifioituvat nuoret eivät yleensä ole halukkaita muuttamaan pois asuinpaikkakunnaltaan (Sørensen & Pless 2017; Bjarnason & Thorlindsson 2006). Niilon yllä olevasta kommentista välittyy, miten kiinnittynyt hän on kyläänsä. Hän ei edellä olevassa katkelmassa epäröinyt ilmaista näkemystään oman kylänsä tulevaisuudesta, vaikka haastattelijan kysymykseen oli sisäänrakennettuna epäily alueen asutuksen mahdollisesta vähentymisestä. Niilon kommentti voidaankin tulkita vastapuheeksi, jossa hän kumoaa hegemonisen käsityksen tyhjentyvästä ja ikääntyvästä maaseudusta.

Sopeutumisen diskurssissa nuoret kyllä tunnistavat lähtemisen pakon ilmiön, joka merkitsee työ- ja koulutusmahdollisuuksien karkaamista keskuksiin heidän paikkakunnaltaan. Tästä huolimatta he näkevät kotiseudullaan menestyksen mahdollisuuksia, joista osa on jopa seurausta lähtemisen pakosta, kuten Pohjois-Karjalan lääkäri- ja hoitajavajeesta seuraavat terveydenhuollon työmahdollisuudet paluumuuttajille. Lähtemisen pakon vuoksi nuoret joutuvat tekemään kompromisseja tulevaisuuskuviissaan, mutta siitä huolimatta he pitävät tiukasti kiinni Pohjois-Karjalan maaseudulle jäämisestä. Positiivinen tulevaisuuskuva voi auttaa selviämään erilaisista elämän haasteista (Rubin 2003, 793, 799). Sopeutumisen diskurssissa nuoret pitävät Pohjois-Karjalan maaseudun tulevaisuuskuva myönteisenä, minkä vuoksi he eivät pidä lähtemisen pakkoa alueen tulevaisuutta sanelemana sosiaalisena voimana.

4.3 Aladiskurssit

4.3.1 Urbaanikaipuun diskurssi

Vapaa-aika on nuorten subjektiivisesti koetun hyvinvoinnin tärkeä osa-alue, sillä nuoret ottavat etenkin vapaa-ajalla osaa eri nuorisokulttuureihin ja rakentavat omaa identiteettiään suhteessa niihin. Vapaa-ajanvieton tavoilla on symbolista merkitystä, sillä niiden välityksellä nuoret identifioituvat eri nuorisokulttuureihin ja kuuluvat erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin. (Armila ym. 2016, 136.) Syrjäseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla asuvat nuoret viettävät yleensä vain vähän aikaa kaupungeissa, mutta tästä huolimatta he saattavat herkästi verrata omaa nuoruuttaan ja vapaa-aikaansa kaupunkilaisnuorten vastaaviin (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 69). Myös tutkimukseeni haastatellut nuoret merkityksellistivät omaa nuoruuttaan suhteessa oletuksiin ja mielikuviin kaupunkilaisnuoruudesta. Esimerkiksi syrjäkylässä asuvalle Mintulle nuoruus kaupungissa on ollut toteutumaton unelma:

Haastattelija: Tuuks sä koskaan ajatelleeks vaikka semmosta, että millaista ois olla sun ikäinen nuori ja asuu vaikka Joensuussa tai Helsingissä, et millä tavalla se ois erilaista sun mielestä?

Minttu (15-vuotias): No joo, oon mä sitä aika paljonkin miettiny, toki mulla ois ehkä semmonen haave, että ois asunu jossain muualla, mut toki jos me muutettas nyt, nii mua harmittas se, koska täällä on sit kaikki kaverit ja sillee.

Mintun kaipuu urbaaniin ympäristöön on niin voimakas, että hän kuvaa sitä haaveeksi. Maaseudun nuoret voivatkin kokea kuuluvuutta (*belonging*) asuinpaikkakuntaansa tai kaipuuta muualle (*longing*). Kuuluvuus omaan asuinpaikkaan on tuntemus siitä, että on jostain alueelta kotoisin ja sidoksissa tähän kyseiseen alueeseen. Kaipuu muualle puolestaan syntyy tämän kuuluvuuden tunteen puuttumisesta ja heikosta kiinnittymisestä omaan asuinpaikkaan. (Sørensen & Pless 2017.) Haaveenomainen kaipuu suurkaupunkeihin on yleistä itä- ja pohjoissuomalaisten nuorten keskuudessa, vaikkakin näiden nuorten realistiset muuttoaiheet suuntautuvat yleensä korkeintaan keskisuuriin kaupunkeihin. Kansainväliset suurkaupungit kuitenkin edustavat monille heistä ihanteellista nuoruuden ympäristöä. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 98.) Samanlainen kaipuu urbaaniin ympäristöön oli vahvasti läsnä osan tutkimukseeni haastateltujen nuorten puheessa, ja olen nimennyt tällaisen puhettavan *urbaanikaipuun*

diskurssiksi. Ne haastatellut nuoret, jotka sijoittivat tulevaisuuskuvansa kaupunkeihin, tuottivat puheessaan kyseistä diskurssia.

Urbaniikaipuun diskurssissa haastatellut nuoret kokivat jäävänsä jostain hyvän nuoruuden kannalta tärkeästä ja olennaisesta paitsi, koska he asuvat maaseudulla. Tällaiselle puheelle oli ominaista käsitys kaupungeista dynaamisena ja tapahtumarikkaana asuinympäristönä, jonka vastakohtaksi maaseutu asettuu. Haastateltujen nuorten näkemykset mukailivat Tuhkusen (2007, 155) tutkimusta, jossa pohjoismaalaiset nuoret pitivät maaseutua perinteisenä ja seisahtuneena ympäristönä, ja kaupunkeihin he puolestaan yhdistivät yllätyksellisyyden ja jännittävyuden merkityksiä. Maaseudun ja kaupungin eroavaisuus tapahtumarikkaudessa nousi esiin myös haastattelemani nuorten puheessa. Näin 16-vuotias Juuso pohti sitä, miten nuorten elämä Helsingissä eroaa hänen ja muiden samalla paikkakunnalla asuvien nuorten elämästä:

Juuso (16-vuotias): Mä jotenki luulen, että niitte [helsingiläisnuorten] elämässä, emmä tiää, jotenki tapahtuu paljo enemmän asioita, kaikkee. Emmä tiää miten niin, mutta siis... On siellä vilkkaampaa tietysti jossain Helsingissä ku täällä.

Juuso tuottaa puheellaan urbaaniikaipuun diskurssia, sillä hänen selonteossaan kaupunkilais- ja maalaisnuorten elämää erottavaksi tekijäksi nousee tapahtumarikkaus. Itä-Suomessa asuvat nuoret kokevat usein asuvansa maantieteellisesti syrjässä (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 98), eikä tunne syrjäisyydestä rajoitu vain maantieteeseen, vaan nuoret voivat kokea olevansa myös kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti syrjässä (Armila ym. 2016, 11). Nyky-yhteiskunnassa kaupungeja pidetään modernin elämän tapahtumapaikkana, kun maaseutu käsitetään puolestaan konservatiiviseksi ja perinteiseksi ympäristöksi (Farrugia 2016). Nämä vallitsevat, hierarkkiset mielikuvat heijastuvat myös maaseudun nuorten käsityksiin ja kokemuksiin omasta asuinpaikasta. Osa maaseudun nuorista pitää maalaismaaisia asuinalueita merkityksettöminä paikkoina (*non-places*), joissa ei tapahdu mitään (Sørensen & Pless 2017, 12). Urbanien ajanviettotapojen ihannoitiin sen, että sosiaaliset aktiviteetit maaseudulla saavat merkityksen ei-tekemisenä ja tylsyytenä (Farrugia 2016), mikä käy selkeästi ilmi Mintun puheessa:

Minttu (15-vuotias): Jos haluaa lähteä jonnekin vähän siistimpään paikkaan, niin sit pittää tosiaan aina lähteä. Täällä ei pysty hirveesti tekemään oikeen mitään.

Minttu tuottaa puheessaan urbaanikaipuun diskurssia, jossa ”siistit” tavat viettää vapaa-aikaa sijaitsevat lähtökohtaisesti aina kaupungissa. Urbaanikaipuun diskurssissa urbaanit aktiviteetit, tilat sekä tapahtumat ovatkin nuorille kaikista arvokkainta kulttuurista pääomaa. Haastatellut nuoret toivoivatkin näitä asioita omalle paikkakunnalleen, esimerkiksi ostoskeskuksen uskottiin lisäävän paikkakunnan viihtyisyyttä. Nuoret kuitenkin pitivät toiveitaan taloudellisesti utopistisina, sillä heidän asuinpaikkakunnallaan palvelut ovat vähentyneet viime vuosikymmenien aikana.

Monissa nuorisokulttuureissa vallitsee maaseudun ja urbaanin välinen arvohierarkia, jossa kaupunkia sille tyypillisine ajanviettotapoineen pidetään ihanteellisempänä ja kulttuurisen pääoman ajatellaan keskittyvän kaupunkeihin. Tätä arvohierarkiaa pidetään yllä esimerkiksi populaarikulttuurissa, mutta sen vaikutus ilmenee myös laajemmissa maaseutua ja urbaania koskevissa kollektiivisissa käsityksissä ja diskursseissa. Esimerkiksi kuluttamista ja yöelämässä juhlimista pidetään nuorille tärkeinä sosiaalisina aktiviteetteina ja niihin on palvelutarjonnan vuoksi paremmat mahdollisuudet kaupungeissa kuin maaseudulla. (Farrugia 2016; Sørensen & Pless 2017.) Nuorisokulttuurit ja identiteetin muodostaminen ovatkin usein sidoksissa kuluttamiseen (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 71–72; Jukarainen & Tuhkunen 2004, 101). Urbaanikaipuun diskurssissa Pohjois-Karjalan maaseutu nähdään alueellisen hierarkian pohjalla, sillä alueella ei ole sellaisia urbaania kulttuurista pääomaa ja resursseja, joita nuoret arvostavat.

4.3.2 Luontodiskurssi

Kaikki tutkimukseeni haastatellut nuoret eivät kuitenkaan olleet omaksuneet urbaanikaipuun diskurssille ominaista metrosentristä maailmankuvaa, eivätkä he pitäneet omaa asuinpaikkakuntaansa ja Pohjois-Karjalan maaseutua tylsänä nuoruudenympäristönä, kuten urbaanikaipuun diskurssia puheessaan tuottaneet nuoret tekivät. Näiden nuorten puheessa maaseutua ei nähty urbaanien aktiviteettien ja tilojen puutteen näkökulmasta, vaan sen sijaan kaupunkiympäristö koettiin ennemminkin omaa vapautta ja rauhaa rajoittavana tilana. Maaseudun nuoret ovat usein tottuneet asumaan ympäristössä, jossa tilaa ja sen tuomaa vapautta on runsaasti, minkä takia he eivät välttämättä viihdy korkeaa järjestäytyneisyyttä edellyttävässä kaupunkiympäristössä (Farrugia, Smyth & Harrison 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016, 95). Osa tutkimukseni nuorista esittikin eräänlaisen vastalauseen vallitseville metrosentrisille käsityksille ja urbaanikaipuun diskurssille. Näiden nuorten puheessa urbaanin sykkeen ja tapahtumarikkauden sijaan luonto ja rauhallisuus olivat arvostetumpia ominaisuuksia asuinympäristössä. Näiden nuorten puheessa urbaanin vastakohtana on luonto, joka toimii myös keskeisenä erontekona maaseudun ja kaupungin dikotomiassa. Tällaista luonnon merkitystä korostavaa ja maaseudulle tulevaisuuskuvansa sijoittavaa puhetapaa kutsun *luontodiskurssiksi*.

Itäsuomalaisen maaseudun nuorille etenkin metsät ovat usein läheinen ja tärkeä luonnonympäristö, sillä muodostavathan ne suurimman osan heidän asuinympäristöstään. Nuoret ovat tyypillisesti muodostaneet läheisen metsäsuhteen jo lapsuuden leikeistä lähtien ja kokevat syvää kuuluvuutta metsämaisemaan, mikä myös kiinnittää nuoria heidän luonnonrikkaaseen asuinpaikkaansa. (Tuuva-Hongisto 2018c.) Metsätalousmaa peittää noin 89 prosenttia Pohjois-Karjalan maakunnan pinta-alasta (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2018), ja tutkimukseeni haastateltujen nuorten asuinpaikkakunnalla metsä onkin hallitseva luonnonelementti. Metsä on monen heistä kodin välitön ympäristö, ja metsän kautta nuoret myös usein kuvasivat asuinseutujaan:

Mikko (16-vuotias): *Omakotitalo siellä metän keskellä, eipä siellä muuta hirveemmin.*

Niilo (13-vuotias): *Se on enemmän mehtää melekkeen se missä myö asuttaan, mut on siinä peltto ja tämmöstä ympärillä.*

Tutkimukseeni haastatellut nuoret suhtautuivat luonnonläheiseen asuinympäristöönsä kahtiajakoisesti: urbaanikaipuun diskurssissa nuoret pitivät asuinolosuhteitaan huonompina kuin mitä ne olisivat kaupungissa, mutta luontodiskurssissa nuoret vastakohtaisesti pitivät syrjässä ja luonnonhelmassa sijaitsevia kotejaan ihanteellisina. Luontodiskurssissa nuorten mielestä heidän asuinseutuaan kuvaa parhaiten nostalginen maaseutuidylli, jossa keskeistä on esimerkiksi kyläyhteisöllisyys – *“kaikki tuntevat toisensa”*. Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu maaseudulla asuvien nuorten kuvaavan asuinympäristöään tavalla, joka muistuttaa perinteisiä maaseutuidyllin kuvastoja (ks. Sørensen & Pless 2017; Tuuva-Hongisto 2018c, 28; Tuuva-Hongisto ym. 2016, 26). Luontodiskurssille oli lisäksi ominaista, että siinä nuoret kokivat tärkeäksi puolustaa maaseutuelämää ja -asumista, jonka keskiössä on luonnon arvostus sekä tärkeys.

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan maaseudulla asuvat nuoret ovat kaikista tyytyväisimpiä siihen, mitä voivat tehdä vapaa-ajallaan. Kaikista tyytymättömpiä ovat puolestaan isojen kaupunkien keskustoissa asuvat nuoret. Vapaa-aikaansa tyytyväisiä nuoria yhdisti muun muassa aktiivinen liikunnan harrastaminen. (Myllyniemi & Berg 2013, 90.) Ohjattu liikuntaharrastustoiminta on kuitenkin keskittynyt keskus- ja kaupunkialueille, ja etenkin syrjäisellä maaseudulla asuville nuorille liikuntaharrastuksiin pääsy voi olla vaikeaa (Armila 2020). Maaseudun nuorten vapaa-ajanviettoa hankaloittaa myös tyypillisesti pitkät etäisyydet kavereiden luo (Armila ym. 2016, 66). Harrastustoiminnan saavutettavuuden valossa voisikin kuvitella, että nuoret olisivat maaseudulla tyytymättömpiä vapaa-aikaansa kuin kaupunkilaisnuoret, mutta tilastojen valossa näin ei kuitenkaan ole. Voi olla, että syy maaseudun nuorten tyytyväisyyden takana piilee ympäristössä, jossa vapaa-aikaa vietetään. Farrugian (2016) mukaan moni maaseudun nuorista kokee asuinympäristönsä väljyyden, rauhallisuuden ja turvallisuuden kehollisena mukavuutena – maalla on ”hyvä olla”. Hänen mukaansa maaseudun nuorten kokemuksissa usein korostuu vapaus olla ja toimia vapaasti, sillä maaseutu ei ole läheskään yhtä järjestäytynyt ja kontrolloitu tila kuin kaupunkiympäristö. Tämä vapauden kokemus korostuu etenkin luonnossa (Tuuva-Hongisto 2018c).

Luontodiskurssia puheessaan tuottaneet haastatellut nuoret olivat hyvin tyytyväisiä vapaa-aikaansa ja he pitivät luonnonympäristöä kaikista parhaimpana vapaa-ajan vieton

ympäristönä, ja tähän preferenssiin liittyi olennaisesti vapauden kokemus. Tämä heijastui myös nuorten urbaaneja tiloja koskevaan suhtautumiseen, sillä samalla kun urbaanikaipuun diskurssissa nuoret ihailivat kaupunkien vilkkautta ja ylenpalttisuutta, niin luontodiskurssissa nuoret pitivät tiiviisti rakennettua kaupunkitilaa ennemminkin olemista rajoittavana ja stressaavana. Luontodiskurssissa kaupunkiympäristö koettiin tukahduttavana, eikä niinkään vapaa-ajan mahdollisuuksia rikastuttavana ympäristönä.

Haastattelija: *Oisko se kovin erilaista, jos asuis vaikka Helsingissä?*

Niilo (13-vuotias): *Oisha se sillee, että emmä tiää, tietysti tottuhun siihen ja varsinki jos kokoajan asunu siellä, mutta kyllä mielummin asusin täällä vähä syrjemässä. Mukavempi justiisa, ettei ois ihmisiä ja saapi omassa rauhassa olla halutessaan.*

Haastattelija: *Nii joo. Tuntuuks ikinä, että täältä puuttuu jotain, että voi vitsi, kun tuolla Helsingissä tai Turussa noilla nuorilla on jotain tällaista, mitä mulla ei oo?*

Niilo (13-vuotias): *No, kyllähän se välillä, mutta on tietysti täällä asioita, mitä ei välttämättä siellä oo. Vaikka jos haluais retkelle lähtee mehtään, niin saattaa olla vähän vaikeempi siellä Helsingin keskustassa.*

Esimerkiksi tässä katkelmassa Niilo tuottaa puheessaan luontodiskurssia, kun hän kääntää kysymyksenasettelun päinvastaiseksi: kaupunkilaisnuoret jäävät paitsi luontoaktiiviteeteista, jotka maaseudulla on helppo toteuttaa. Usein todetaan, että maaseudun nuorten asuinympäristöä kuvastaa asioiden puuttuminen (ks. esim. Armila ym. 2016), mutta Niilon puheesta voidaankin tulkita, että maaseudun nuoret voivat itse kokea asian aivan päinvastaiseksi. Sørensenin ja Plessin (2017) mukaan luonnossa viihtyvät nuoret eivät koekaan maaseudun rauhallisuuden ja palvelutarjonnan vähäisyyden johtavan tekemisen puutteeseen, vaan sen sijaan tämä väljyys mahdollistaa olemisen ja tekemisen vapauden. Heidän mukaansa maaseudulle sijoittuvat aktiviteetit, joita urbaania elämäntapaa arvostavat nuoret pitävät ei-tekemisenä, ovatkin luontoa arvostavien nuorten mielestä merkityksellistä ja mielekästä toimintaa.

Luontodiskurssissa nuoret arvostavatkin varsin erilaista vapaa-aikaa ja aktiviteetteja kuin urbaanikaipuun diskurssissa. Eroavaisuuden taustalla vaikuttaa näiden diskurssien välinen eriävä arvokäsitys siitä, mitä pidetään korkeana kulttuurisena pääomana. Länsimaisessa yhteiskunnassa ja myös useimmissa nuorisokulttuureissa hegemoninen käsitys on, että kulttuurinen pääoma on keskittynyt kaupunkeihin (Farrugia 2016) ja paljolti tämän arvokäsityksen vaikutuksesta on myös muodostunut urbaanikaipuun diskurssi. Luontodiskurssi ottaakin kyseiseen käsitykseen vastakkaisen kannan, kun

siinä puolestaan luonnonriikkaus arvotetaan kaikista korkeimmaksi kulttuuriseksi pääomaksi. Tutkimieni nuorten asuinseutu sijaitsee keskellä rikasta luonnonympäristöä, ja luontodiskurssissa nuoret pitävätkin asuinympäristöään korkean kulttuurisen pääoman keskittymänä.

Saara (15-vuotias): *No oon mä sitä miettiny, että jos asuski Helsingissä, että minkälaista se ois. Ei varmaa ihan näin monia juttuja, kun on oppinu tuolla luonnossaki liikkumaa, nii ei varmaa niitä taitoja ois.*

Haastattelija: *Niinpä. Mitä on sit tämmösiä luontotaitoja, mitä sä osaat?*

Saara (15-vuotias): *No ihan vaa se, että ossaa liikkua tuolla luonnossa ja suunnistaa sinne minne haluvvaa ja kottiin takaisin, nii se on ehkä se.*

Luontodiskurssissa korkeaksi kulttuuriseksi pääomaksi muodostuukin esimerkiksi Saaran mainitsemat suunnistustaidot. Koska luontodiskurssissa luonnonympäristö on erityisen keskeinen ulottuvuus nuorten elämässä, kyvykkyys toimia ja pärjätä luonnossa oli nuorten mielestä arvostettua. Nuoret kertoivat ylpeästi osaavansa yöpyä ja leirytyä luonnossa, metsästää sekä hyödyntää luonnonvaroja esimerkiksi marjastaen. Maaseudun nuorten luontosuhde onkin usein toiminnallinen, sillä luonnonympäristö on heille aktiivisuuden ja harrastamisen tila. Luonnolla on toiminnallisuuden ohella kuitenkin myös passiivisempi ulottuvuus, sillä nuoret myös vain oleskelevat luonnossa, nauttien sen rauhallisuudesta sekä väljyyden mukanaan tuomasta vapaudesta. (Tuuva-Hongisto 2018c.) Luontodiskurssissa luonnonympäristö ja etenkin metsä saivat nuorten puheessa merkityksen monitoimiympäristönä. Luonnossa nuoret kertoivat yhtäältä retkeilevänsä, metsästävänsä, marjastavansa ja lenkkeilevänsä koirien kanssa, mutta toisaalta luonnolla oli vielä sitäkin yleisempi merkitys asumisen ja olemassaolon ympäristönä.

Luontodiskurssissa nuoret sijoittavat tulevaisuuskuvansa Pohjois-Karjalan maaseudulle, vaikkakin tekevät sen varautuneesti työllistymiseen liittyvän epävarmuuden takia. Vaikka kaikki tutkimukseeni haastatellut nuoret elävät samalla paikkakunnalla, heidän käsityksensä Pohjois-Karjalan maaseudulta löydettävästä kulttuurisesta pääomasta ja sosiaalisten aktiviteettien mielenkiintoisuudesta vaihtelivat. Jukarainen ja Tuhkunen (2004) ovatkin osoittaneet, että samalla paikkakunnalla asuvilla nuorilla voi olla keskenään hyvin erilaisia mielikuvia omasta kotiseudustaan ja sen imagosta. Raja- ja syrjäseutujen nuorille mielikuvat voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, jäävätkö he paikkakunnalle asumaan vai lähtevätkö he muualle. Mielikuvia luodaan suhteessa täydellisenä pidettyyn nuoruuden asuinympäristöön, joka toimii vertailukohteena omalle asuinpaikkakunnalle. Se, mikä käsitetään täydelliseksi, on tietysti subjektiivista. (Mts. 94.)

Tämän tutkimuksen aineistosta nousi esiin kaksi vastakkaista aladiskurssia, jotka perustuvat keskeisesti kaupungin ja maaseudun dikotomiaan. Yhtäältä on urbaanikaipuun diskurssi ja toisaalta taas luontodiskurssi. Näillä diskursseilla on merkittävä vaikutus tutkimieni nuorten tulevaisuuskuviin, sillä urbaanikaipuun diskurssissa nuoret sijoittivat tulevaisuuskuvansa kaupunkeihin ja luontodiskurssia puheessaan tuottaneet nuoret suunnittelivat puolestaan tulevaisuutta Pohjois-Karjalan maaseudulla. Kaikilla tutkittavilla nuorilla oli samankaltainen käsitys maaseudun rakenteellisesta lähtemisen pakosta, mutta kulttuurista pääomaa koskevat käsitykset sen sijaan osoittautuivat keskenään varsin erilaisiksi. Kulttuuristen arvostusten taustalla vaikutti maaseudun ja urbaanin välinen dikotomia, jossa ennen kaikkea luonto asettui maaseudun synonyymiksi.

4.4 Asumisen haaveet

Maaseudun nuorille kaupungit voivat poiketa merkittävästi totutusta asuinympäristöstä, ja vilkkaassa kaupunkiympäristössä viihtyminen ei välttämättä onnistu maaseudun rauhaan tottuneille nuorille. Vaikka rakenteelliset ulottuvuudet, eli koulutus- ja työmahdollisuudet ja symboliset ulottuvuudet, eli urbaani kulttuurinen pääoma houkuttelisivat nuoria maaseudulta kaupunkeihin, sopeutuminen huomattavasti vilkkaampaan ja ärsyккеiseen asuinympäristöön voi olla yllättävän vaikeaa. Lähtemisen

pakolla onkin kehollinen ulottuvuus, joka merkitsee paikan herättämiä tunteita ja niiden vaikutusta keholliseen kiinnittymiseen. Tyypillinen kaupunkitila voikin olla sellainen, että maaseudulta kotoisin olevien nuorten on vaikea kiinnittyä siihen kehollisesti. (Farrugia 2016, 846.) Tutkimieni nuorten keskuudessa oli huomattavissa kahdenlaista suhtautumista urbaaniin tilantuntuun. Sopeutumisen diskurssia ja luontodiskurssia puheessaan tuottaneet nuoret yhdistivät kaupunkiympäristöön levottomuuden ja ruuhkaisuuden merkityksiä, ja kyseisiin diskursseihin kuuluikin vahva arvostus Pohjois-Karjalan maaseudun rauhallisuutta kohtaan. Näissä diskursseissa Helsinki edustaa epämiellyttävää ”hälinää” ja Pohjois-Karjalan maaseutu puolestaan luonnonrauhaa:

Saara (15-vuotias): *Kun on tottunu ollee tällee luonnon lähellä, nii se tuntuu jotenkin siellä Helsingissä, että siellä on vaan kokoajan hälinää ympärillä. Jotenkin tuntuu, että ei yhtään kiinnosta sinne mennä.*

Saaran puheessa luonto esitetään urbaanin vastakohtana, mikä oli yleinen vastakkainasettelu luontodiskurssissa. Kun Saaran kommenttia tarkastellaan alueiden työntö- ja vetovoimatekijöiden kontekstissa, niin vilkkaus toimii Helsingin työntötekijänä ja luonto puolestaan Pohjois-Karjalan maaseudun vetovoimatekijänä. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan pitäneet kaupunkeja epäviihtyisinä, sillä lähtemisen diskurssissa ja urbaanikaipuun diskurssissa kaupunkiympäristöön yhdistettiin vastakohtaisesti vain positiivisia merkityksiä ja näitä diskursseja puheessaan tuottaneet nuoret kokivatkin viihtyvänsä kaupungin sykkeessä. Pohjois-Karjalan maaseutuun puolestaan yhdistettiin ennen kaikkea syrjäisyyden merkityksiä. Esimerkiksi syrjäkylässä asuvasta Mintusta tuntui kuin hän eläisi paikassa, jossa nuorten ei olisi tarkoitus asua. Mintun tapa kuvata omaa asuinympäristöä muistutti selkeästi *kilometrien konkretiaa* (Armila ym. 2016), sillä pitkät etäisyydet ystävien luokse ja paikkakunnan keskukseen olivat hänelle jatkuva murheenkryyni. Minttu on kylänsä harvoja nuoria asukkaita, mikä heijastui yksinäisyyden sävyttämänä puheena, kun haastattelussa käsiteltiin hänen asuinpaikkaansa. Syrjäiset kylät tyypillisesti käsitetään vanhuuden elinympäristöinä (Armila 2016, 9) ja myös Mintun näkemys oli, että hänen kylänsä vähäiset tapahtumat ja palvelut ovat suunnattu erityisesti iäkkäille asukkaille.

Haastattelija: *Mitä on susta semmosta, mitä vaikka puuttuu siitä kylästä, onks jotain mitkä asiat sua usein vaikka harmittaa siinä asuinalueessa? Vai harmittaaks mikään?*

Minttu (15-vuotias): *No, varmaan se, että ei oo kavereita, että se on toki surullista, koska sitten mul on tosi hankala liikkua kavereita näkemään, että en pääse paljon näkee*

niitä ja sillee, et se harmittaa. Varmaan ois kans kiva, jos siellä ois enemmän tekemistä, mutta siellä tosiaan on sen verran vähän asukkaita, että vähän hankala sinne on järjestää. Kesäsin siellä on vähä enemmän, mutta nekin on aika lailla just vanhuksille suunnattu, kun siellä on nii paljon vanhuksia.

Mintun tapa kertoa hänen asuinpaikastaan oli läpi haastattelun varsin surumielinen, mikä oli seurausta vertaisten ja tekemisen puutteesta. Syrjäkylissä asuvat nuoret tapaavatkin ystäviään yleensä lähinnä koulussa, sillä monille heistä koulukyyti on ainoa keino liikkua oman kodin, keskustan ja muiden paikkakunnan asuinalueiden välillä (Armila 2016, 66.)

Tutkimushaastatteluita tehdessä kävi ilmi, että haastateltujen nuorten tulevaisuuskuvin oli yleistä asuinpaikan sijaintiin ja sen ominaisuuksiin liittyvä paradoksi. Moni tutkittavista nuorista toivoi tulevaisuuden kodiltaan maalaismaisia piirteitä, kuten omakotitaloa, rauhallisuutta ja sijaintia järven rannalla. Nämä preferenssit yhdistivät nuoria riippumatta siitä, sijoittuivatko heidän tulevaisuuskuvasa maaseudulle vai kaupunkiin. Jokseenkin ambivalentisti osa nuorista halusi päästä keskelle urbaanin ympäristön kulttuurista pääomaa sekä tapahtumarikkautta, mutta toivoi kuitenkin tulevaisuuden kodiltaan maaseutumaisuutta. Maaseudun nuorten on aiemminkin havaittu toivovan omalta asuinympäristöltään rauhallisuutta ja asumisen väljäyttä, joita he myös pitävät maaseudun ominaispiirteinä (Tuuva-Hongisto 2018c; Farrugia 2016). Maaseudulta kotoisin olevat nuoret useimmiten haluaisivatkin asua ympäristössä, jossa on pääsy “omaan rauhaan” (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 87).

Haastattelija: *Mikä ois sellanen unelmien kotitalo ja missä se ois?*

Juuso (16-vuotias): *Jossai järven rannalla joku iso omakotitalo.*

Juuson tulevaisuuden unelmien kotia koskeva selonteko on esimerkki asumistoiveiden paradoksaalisuudesta, Juuson tulevaisuuskuvaan kuului kiinteästi muuttaminen pois Pohjois-Karjalasta ja hän suunnittelikin muuttavansa esimerkiksi pääkaupunkiseudulle korkeakouluopintojen perässä. Hänen unelmiensa kotia koskeva haaveensa on puolestaan heijastus siitä, miten haastatellut nuoret loivat hybridejä tulevaisuuskuvia, joissa urbaani ja maaseutu yhdistyvät toisiinsa ennakkoluulottomissa fuusioissa. Maaseudun ja urbaanin välinen dikotomia väritti heidän suhtautumistaan Pohjois-Karjalan maaseutuun, mutta murentui heidän asumisen haaveissaan. Myös tanskalaisia nuoria koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että yhä useammat maaseudun nuoret

voivat pitää maaseutua mielekkäänä asuinpaikkana, jos sinne vain perustetaan urbaaneja ajanviettopaikkoja (Sørensen & Pless 2017).

Nuoruus on aina liitoksissa muuttamiseen, mikä korostuu etenkin maaseudun nuorten elämässä (Farrugia 2016; Jukarainen & Tuhkunen 2004). Lähteminen voi olla maaseudun nuorille yhtäältä pakon sanelema välttämättömyys (Farrugia 2016), mutta toisaalta myös keino persoonallisemman elämän ja identiteetin muodostamiseen (Jukarainen & Tuhkunen 2004). Lähtemisen ja jäämisen kysymyksillä on kuitenkin lähes aina merkittävä vaikutus maaseudun nuorten tulevaisuuskuviin.

5 Johtopäätökset

Tutkielmassani pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin siitä, miten lähtemisen pakon normi näkyy Pohjois-Karjalan maaseudun nuorten tulevaisuuskuviissa, millaisia ratkaisuja he muodostavat siihen tulevaisuuskuviissaan ja millainen tulevaisuuskuva nousee heidän keskuudessaan hegemoniseen asemaan. Tutkimukseni on onnistunut vastaamaan kaikkiin näihin kysymyksiin synteessä, joka muodostui empiirisen haastatteluaineiston, tutkimuskirjallisuuden ja teoreettisten näkökulmien pohjalta. Seuraavaksi esittelen tutkimukseni tulokset, eli muodostamani diskurssit ja niiden tuomat vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Diskurssianalyttisen metodin avulla muodostin empiirisestä haastatteluaineistosta tekemieni tulkintojen pohjalta neljä eri diskurssia, jotka luokittelin hierarkkisesti pää- ja aladiskursseiksi. *Lähtemisen diskurssi* ja *sopeutumisen diskurssi* ovat luokiteltu päädiskursseiksi, sillä ne vastaavat kaikista perimmäiseen kysymykseen – miten tutkimani nuoret aikovat ratkaista lähtemisen pakon vaikutukset tulevaisuuskuviissaan. Päädiskurssit johdattavat sen polttavan kysymyksen äärelle, eli aikovatko nuoret jäädä asumaan Pohjois-Karjalan maaseudulle vai kuuluuko muualle muuttaminen heidän tulevaisuuskuviinsa. Tutkimukseni perusteella vastaukseksi tähän kysymykseen muodostuu, että lähtemisen diskurssia puheessaan tuottaneet nuoret rakensivat Pohjois-Karjalan maaseudusta sellaista todellisuuskuvaa, johon omia tulevaisuuskuviaan he eivät halunneet kiinnittää. Lähtemisen diskurssissa nuorten käsitys olikin, että nuorten poismuutto heidän asuinpaikkakunnaltaan on suoranainen itsestäänselvyys. Lähtemisen eetos muuntui nuorten puheessa *common sense* -näkemykseksi, eli hegemoniseksi käsitykseksi sosiaalisesta todellisuudesta (Jokinen 2016, 183). Lähtemisen diskurssissa

Pohjois-Karjalan maaseudun kehitys näyttäytyikin nuorista negatiivisena, eikä sen asuinympäristönä odotettu täyttävän hyvän tulevaisuuden edellytyksiä. Tästä seurauksena nuoret eivät halunneet asua alueella enää tulevaisuudessa ja muutto muualle olikin olennainen osa heidän tulevaisuuskuviaan. Lähtemisen diskurssissa nuoret käsittivät lähtemisen pakon rakenteelliset ulottuvuudet liian uhkaaviksi omien tulevaisuuskuviensa toteutumisen kannalta, etenkin koulutus- ja työmahdollisuuksien siirtyminen keskuksiin koettiin luonnollisena syynä muuttaa kaupunkiin. Lähtemisen diskurssin voi tulkita jatkumoksi 1960-luvulla alkaneelle taloudellisyhteiskunnalliselle rakennemuutokselle. Tällöin Suomen elinkeinorakenne muuttui maaseudun kannalta haitalliseen suuntaan ja nuori väestö alkoi muuttamaan maaseudulta kaupunkiin (Harinen 2014, 28–29).

Lähtemisen diskurssin hegemonia alkoi analyttisen tarkastelun edetessä hahmottua selkeästi. Hegemoninen diskurssi on paljastunut, jos saman diskurssin eri osat toistuvat jatkuvasti (Jokinen & Juhila 1991, 69) ja/tai diskurssi ilmenee itsestään selvänä, yksipuolisena totuutena todellisuudesta (Jokinen & Juhila 2016, 80). Lähtemisen diskurssin hegemonia oli tunnistettavissa kummankin edellä mainitun ominaisuuden perusteella, sillä lähtemisen eetos sävytti kaikkien haastateltujen nuorten puhetta, se toistui aineistossa siis jatkuvasti. Itsestään selvyudeksi se paljastui, koska nuoret eivät kokeneet lähtemispäätöksen tarvitsevan erityisesti perusteluja. Jopa vastakkaisessa sopeutumisen diskurssissa nuoret pitivät paikallisten nuorten poismuuttoa legitimiinä toimintana.

Toinen päädiskurssista eli *sopeutumisen diskurssi* asettui puolestaan lähtemisen diskurssin vastadiskurssiksi, sillä siinä nuoret irrottivat omat tulevaisuuskuvansa lähtemisen eetoksesta. Sopeutumisen diskurssissa nuoret muodostivat Pohjois-Karjalan maaseudusta todellisuuskuvaa, jossa lähtemisen pakko vaikeuttaa alueella työllistymistä, ja väliaikaista poismuuttoa pidetäänkin pakollisena viimeistään korkeakouluttautumisen yhteydessä. Joskus jopa toisen asteen koulutukseen siirryttäessä lähteminen tulee kysymykseen, ja haastateltujen nuorten lähipiirissä tätä ilmenikin. Nuorten puheessa lähtemisen pakko ei kuitenkaan merkinnyt heille mitään sellaista ylitsepääsemätöntä taloudellissosiaalista voimaa, jonka edessä nuorten tulisi luopua Pohjois-Karjalan maaseudulle jäämisen toiveistaan. Sopeutumisen diskurssissa nuoret painottivatkin omien valintojensa merkitystä siinä prosessissa, jossa he rakentavat

itselleen realistisen ja positiivisen tulevaisuuskuvan maaseudulla. Nuoret näkivät etenkin koulutusvalinnat keskeisinä strategisina keinoina, joiden avulla voisi selvittää työpaikkojen vähentymisestä, joka Pohjois-Karjalan maaseutua on rasittanut.

Sopeutumisen diskurssissa nuorten ratkaisu lähtemisen pakkoon olikin sopeutua Pohjois-Karjalan maaseudun muuttuviin työ-, koulutus- ja palvelurakenteisiin sekä mukauttaa oma tulevaisuuskuva lähtemisen pakon asettamien ehtojen mukaiseksi, kuitenkin tinkimättä halusta jäädä kotiseudulle pysyvästi asumaan.

Päädiskurssien alle muodostui kaksi eri aladiskurssia, jotka olivat merkityssysteemejä, joissa arvotettiin Pohjois-Karjalan maaseutua asuinympäristönä. Aladiskurssit rakentuivat päädiskurssien alle, ja niiden asemoituminen hierarkkisesti alemmaksi oli analyttinen päätös, jonka perustin diskurssien merkittävyyseroihin. Päädiskurssien ydin on niiden sisältämät ratkaisut lähtemisen pakkoon, mutta aladiskurssit ovat luonteeltaan ennemminkin taustoittavia ja ne tuovat ilmi nuorten arvokäsityksiä. Näillä arvokäsityksillä tosin on yhteys lähtemisen ja jäämisen päätöksiin, minkä vuoksi olen luokitellut aladiskurssit aina tietyn päädiskurssin alaisiksi. Sopeutumisen diskurssin alle rakentui toinen aladiskursseista, Pohjois-Karjalan maaseudun luonnonrikkautta arvostava *luontodiskurssi*. Luontodiskurssissa nuoret pitivät luonnonympäristöä kaikista korkeimpana kulttuurisena pääomana, ja tämä arvokäsitys asetti Pohjois-Karjalan alueiden hierarkiassa korkealle, jättäen urbaanit kaupungit taakseen. Luontodiskurssia puheessaan tuottaneet nuoret korostivat maaseudun rauhan ja luonnonläheisyyden takaamaa viihtyisyyttä, ja kaupunkiin he liittivät negatiivisväritteisiä ärsykeisyyden ja ruuhkaisuuden merkityksiä. Luontodiskurssin jäsenen sopeutumisen diskurssin alle, sillä kumpaankin liittyi vahva kiinnittyminen Pohjois-Karjalan maaseutuun. Tämä kiinnittyminen puolestaan kanavoitui siihen, että kummassakin nuoret suunnittelivat jäävänsä alueelle asumaan myös tulevaisuudessa.

Toinen muodostamistani aladiskursseista on *urbaanikaipuun diskurssi*, joka asettuu lähtemisen diskurssin alle, sillä kummassakin diskurssissa nuoret suunnittelivat poismuuttoa Pohjois-Karjalan maaseudulta. Urbaanikaipuun diskurssi taustoittaa niitä syitä, joiden takia osa nuorista ei viihtynyt Pohjois-Karjalan maaseudulla ja aikoi muuttaa tulevaisuudessa urbaaneille alueille. Monissa nuorisokulttuureissa vallitsee arvokäsitys, jossa kaupungeja pidetään kulttuurisen pääoman keskuksina ja modernin elämän tapahtumapaikkoina, kun maaseutu puolestaan edustaa esimodernia ja

konservatiivisuutta (Sørensen & Pless 2017; Farrugia 2016). Urbaanikaipuun diskurssi on muodostunut vahvassa suhteessa tähän arvokäsitykseen, minkä vuoksi kyseisessä diskurssissa nuoret eivät pidä Pohjois-Karjalan maaseutua tarpeeksi kiinnostavana asuinympäristönä. Heidän merkityksenannoilleen keskeistä onkin urbaaniin elämäntapaan kohdistuva kaipaus, sillä heidän käsityksissään kaupungit edustavat tapahtumarikkaita runsaudensarvia. Pohjois-Karjalan maaseutu jää tässä vertailussa auttamattomasti jälkeen, sillä samainen rikas luonnonympäristö, jota luontodiskurssissa ihannoidaan, saa tyhjyyden ja syrjäisyyden merkityksiä urbaanikaipuun diskurssissa. Urbaanikaipuun diskurssiin yhdistyy lähtemisen diskurssin tavoin lähtöpäätös maaseudulta, ja kummassakin diskurssissa nuoret sijoittivat tulevaisuuskuvansa lähimmillään Joensuuhun ja kauimmillaan pääkaupunkiseudulle.

Tutkimukseni tulokset ovat esitetty tiivistetysti taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimuksen tulokset

Päädiskurssi	Aladiskurssi	Diskurssien välinen valtasuhde	Ratkaisu lähtemisen paktoon	Tulevaisuuskuvan sijainti
<i>Lähtemisen diskurssi</i>	<i>Urbaanikaipuun diskurssi</i>	Hegemoninen diskurssi	Muuttaminen kaupunkiin	Kaupunki (Joensuu, pääkaupunkiseutu)
<i>Sopeutumisen diskurssi</i>	<i>Luontodiskurssi</i>	Vastadiskurssi	Sopeutuminen muuttuviin rakenteisiin siten, että maaseudulle jäämisestä tulee mahdollista	Pohjois-Karjalan maaseutu, nykyinen asuinpaikkakunta

Tutkielmani tuo relevantin lisän maaseudun nuorten tulevaisuuskuvia koskevaan tutkimuskeskusteluun, sillä se tuo esiin nuorten omia käsityksiä siitä, miksi maaseudulta halutaan lähteä tai miksi sinne halutaan jäädä. Näin tutkielmani tuo tärkeää tietoa yhteiskunnallisesti merkittävään nuorten poismuuton ilmiöön liittyen. Vaikka tutkimukseni on spesifillä alueella – Pohjois-Karjalassa – asuviin nuoriin sidottu, on tulevaisuuskuvien ja lähtemisen pakon yhteys merkityksellinen aihe paikasta riippumatta. Koulutuksen, työmarkkinoiden ja palveluiden keskittyminen urbaaneille

alueille on globaali ilmiö, joka aiheuttaa lähtemisen pakkoa maaseudun nuorissa ympäri maailmaa (Farrugia 2016). Tutkimukseni kuitenkin osoittaa, että vaikka lähtemisen pakko näkyy maaseudun nuorten tulevaisuuskuvuissa, se ei kuitenkaan sanele niitä. Etenkin maalaiselämän arvostus ja maaseutuun kiinnittyminen toimivat vartenotettavana vastavoimana lähtemisen pakon normille. Nuorten tahto päättää oman tulevaisuuden suunnasta voi ylittää suuretkin rakenteelliset esteet.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna; Kivijärvi, Antti; Peltola, Marja ja Tolonen, Tarja (2011): Ystävydet. Teoksessa Määttä, Mirja ja Tolonen, Tarja (toim.): *Annettu, otettu, itse tehty - Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 29–56.
- Abbott, Andrew (2004): *Methods of Discovery : Heuristics for the Social Sciences*. New York: W.W. Norton.
- Armila, Päivi (2016): *Tervetuloa Hylkysyrjään*. Teoksessa Armila, Päivi; Halonen, Terhi ja Käyhkö, Mari (toim.): *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä: Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Armila, Päivi; Halonen, Terhi ja Käyhkö, Mari (2016): *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä: Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Armila, Päivi; Hartikainen, Esko ja Halonen, Terhi (2016): *Hylkysyrjän evakuoitu nuoruus?* Teoksessa Armila, Päivi; Halonen, Terhi ja Käyhkö, Mari (toim.): *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä: Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Armila, Päivi & Käyhkö, Mari (2018): *Kuulen kaupungin kutsun*. Nuorisotutkimus 36:3. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Armila, Päivi; Käyhkö, Mari ja Pöysä, Ville (2018a): *Syrjäkyläin pojat: kaveruutta ja kilometrejä*. Teoksessa Kivijärvi, Antti; Huuki, Tuija & Luunabba, Harry (toim.): *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Armila, Päivi; Käyhkö, Mari ja Pöysä, Ville (2018b): *On the educational edges of a learning society: the Finnish hinterland as a framework of educational choices for young people*. *Journal of Youth Studies*, 2018:9, Vol. 21.

Armila, Päivi; Käyhkö, Maria ja Pöysä, Ville (2019): *Uusi minä uudessa arjessa - Syrjäkylästä kaupunkiin muuttaneiden nuorten kokemuksia ja kerrontaa*. Teoksessa *Arjen rihmastot - Eeva Jokisen juhlaKirja*. University of Eastern Finland.

Armila, Päivi (2020): *Syrjäseudun nuoret ja liikuntaharrastukset: Tanssii mummojen kanssa*. Teoksessa Jouko Kokkonen & Kati Kauravaara (toim.): *Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa*. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 75, 142–159.

Barents Euro-Arctic Council (2020): The Barents Regional Council. Viitattu 26.3.2020. <https://www.barentscooperation.org/en/Barents-Regional-Council>

Bell, Wendell (2003): *Foundations of futures studies: Volume 1, History, purposes, and knowledge*. New Brunswick, N.J.: Routledge.

Bjarnason, Thoroddur (2014): *Adolescent Migration Intentions and Population Change: A 20-Year Follow-Up of Icelandic Communities*. *Sociologia Ruralis*, 2014, Vol.54 (4), 500–515.

Bjarnason, Thoroddur ja Thorlindsson, Thorolfur (2006): *Should I stay or should I go? Migration expectations among youth in Icelandic fishing and farming communities*. *Journal of Rural Studies* 2006:22, 290–300.

Bourdieu, Pierre (2002): *The Forms of Capital*. Teoksessa Biggart, Nicole Woolsey (toim.): *Readings in Economic Sociology*. 2002-01-01, 280-291.

Farrugia, David (2016): *The mobility imperative for rural youth: the structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities*. *Journal of Youth Studies* 2016:6, 836–851.

Farrugia, David; Smyth, John ja Harrison, Tim (2016): *Affective Topologies of Rural Youth Embodiment*. Sociologia Ruralis, 2016-1, Vol 56 (1).

Hartikainen, Esko (2016): *Kiinni olemisen syrjässä*. Teoksessa Armila, Päivi; Halonen, Terhi ja Käyhkö, Mari (toim.): *Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä: Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena (2015): *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hyvärinen, Matti (2017): *Haastattelun maailma*. Teoksessa Aho, Anna Liisa; Hyvärinen, Matti; Nikander, Pirjo ja Ruusu vuori, Johanna (toim.): *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.

Inglis, David (2019): *Symbolic Violence*. Luento *Key Concepts* -kursilla, Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, 19.11.2019.

Jokinen, Arja (2016): *Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin*. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): *Diskurssianalyysi : teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 249–265.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (2016): *Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa (toim.) Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (2016): *Diskurssianalyysi : teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 25-50.

Juhila, Kirsi (2016): *Tutkijan positiot*. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): *Diskurssianalyysi : teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 411–443.

Jukarainen, Pirjo ja Tuhkunen, Anne (2004): *Imagosta identiteettiin – raja- ja syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtia*. Teoksessa Nuorisoasiain neuvottelukunta (NUORA); Nuorisotutkimusseura; STAKES ja Paju, Petri (toim.): *Samaan aikaan toisaalla : Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Junnilainen, Lotta (2019): *Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta*. Tampere: Vastapaino.

Juvonen, Tarja ja Romakkaniemi, Marjo (2018): *Between Mobility and Belonging: The Meanings of Locality among Youth in Lapland in the Transition to Adulthood*. *Young* 27:4, 321–335.

Kuntaliitto (2020): Kuntanavigaattori: 65 vuotta täyttäneiden prosenttiosuus 2018. <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kuntanavigaattori> Viitattu 24.9.2020.

Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks (CA): Sage.

Käyhkö, Mari (2016): *Kotoa pois pakotetut? Syrjäseutujen nuorten toiselle asteelle siirtyminen ja koulutuksen alueellinen eriarvoisuus*. Teoksessa Armila, Päivi; Halonen, Terhi ja Käyhkö, Mari (toim.): *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä: Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Lampela, Milka; Moilanen, Elina; Armila, Päivi ja Halonen, Terhi (2016): *Oppilaanohjaajadilemmit: toiveiden ja todellisuuden railossa*. Teoksessa Armila, Päivi; Halonen, Terhi ja Käyhkö, Mari (toim.): *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä: Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Lääkäriliitto (2021): *Terveyskeskusten lääkäritilanne 2020*.

https://www.laakariliitto.fi/site/assets/files/5223/terveyskeskusten_laakaritilanne_2020_final.pdf Viitattu 20.2.2021.

Myllyniemi, Sami ja Berg, Päivi (2013): *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisoasiain neuvottelukunta.

Ollila, Anne (2008): *Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Pedersen, Helle Dalsgaard (2018): *Is Out of Sight out of Mind? Place Attachment among Rural Youth Out-Migrants*. *Sociologia Ruralis* 58:3, 684–704.

Penttinen, Pekka (2016): *Viettäisinkö elämäni periferiassa? Nuorten muuttoalttius Itä-Suomessa*. Teoksessa Kivijärvi, Antti ja Peltola, Marja (toim.) *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Penttinen, Pekka (2018): *Kasvu ympäristö ja sosiaalinen tausta Itä-Suomen nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa*. Teoksessa Komonen, Kaija ja Ronkainen, Jussi (toim.): *Punaisen langan virkkausta : Näkökulmia nuorisotyön koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämistyöhön*. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 141–153.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus (2018): *Metsien maakunta – Pohjois-Karjala. Ympäristön tilan indikaattorit. Luonnonvarat*. [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ympariston_tilan_indikaattorit/Luonnonvarat/Metsien_maakunta_PohjoisKarjala\(29382\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ympariston_tilan_indikaattorit/Luonnonvarat/Metsien_maakunta_PohjoisKarjala(29382)) Viitattu 1.10.2020.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (2018): *Metsäbiotalouden nykytila Pohjois-Karjalassa*. <https://www.pohjois-karjala.fi/documents/33565/34097/Mets%c3%a4biotalouden+nykytila.pdf/98a7bf70-e18e-48f6-4f50-7e3de4e1656c> Viitattu 23.3.2021.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (2020a): *Keskeisiä tilastoja kunnittain. Kuviot ja taulukot tehty Tilastokeskuksen tietokantojen pohjalta*. <https://www.pohjois-karjala.fi/tilastot> Viitattu 6.10.2020.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (2020b): *Metsät ja biotalous. Alueidenkäyttö*. <https://www.pohjois-karjala.fi/metsat-ja-biotalous> Viitattu 1.10.2020.

Pulkkinen, Jonna ja Rautopuro, Juhani (2017): *Opin polut ja pientareet harvaan asutuilla alueilla. Nuorisobarometri 2017 lisäotos*. Valtion nuorisoneuvosto, OKM.

Rubin, Anita (1998): *The images of the future of young Finnish people*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Rubin, Anita (2000): *Growing up in social transition : in search of a late-modern identity*. Väitöskirja: Turun yliopisto.

Rubin, Anita (2003): *Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa*. Teoksessa Kamppinen, Matti; Kuusi, Osmo ja Söderlund, Sari (toim.) *Tulevaisuudentutkimus: Perusteet ja sovellukset*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Rubin, Anita (2008): *Tolkkaa toiveisiin? Tulevaisuudenkuvat elämänhallinnan välineenä*. Nuorisotutkimus 2008:3.

Räty, Reetta (2020): *Reetta Rädyn kolumni: ”Saan olla vappaa siellä ja ajatella miten mie halluun” – kannattaa kuunnella syrjäkylien nuoria ennen kuin julistaa maaseudun kuihtuvan*. Kolumni 12.8.2020. YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-11486188>. Viitattu 21.9.2020.

Saari, Juhani (2015): *Koulutuksen valikoituvuus koulutuspolkujen nivelvaiheissa*. Teoksessa Saari, Juhani; Aarnio, Leo ja Rytönen, Maria (toim.): *Kolme näkökulmaa koulutuksen valikoituvuuteen. Nuorten koulutusvalinnat tilastojen ja kertomusten valossa*. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön julkaisuja 52, 11–78.

Saukkonen, Pasi ja Saarinen, Essi (2019): *Pohjois-Karjalan maaseudun kehityksen ja tulevaisuuden luotain 2019*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, Spatia. Raportteja 40/2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT): *Muuttoliike [verkkajulkaisu]*. Vuosikatsaus 2016, Liitetaulukko 2. Lähtömuuttoalttius ikäryhmittäin taajaan asutuista ja maaseutumaisista kunnista kaupunkimaisiin tai taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin 1997–2016, kuntien välinen muuttoliike. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 22.9.2020.

Sørensen, Niels Ulrik; Pless, Mette (2017): *Living on the periphery of youth: Young people's narratives of youth life in rural areas*: Young 2017:4S.

TEM, Työnvälitystilasto (2020): *Työttömät työnhakijat ELY-keskuksittain*. Työllisyyskatsaus [verkkajulkaisu]. Viitattu 24.9.2020.

Tilastokeskus (2020): Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä 1987–2019. Kuntien avainluvut. Viitattu 24.9.2020.

Tilastokeskus (2020): Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2019.

https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/statfin_vaerak_px_t_11ra.px/ Viitattu 6.10.2020.

Tilastokeskus (2020): Työpaikat Pohjois-Karjalassa 1987–2017. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Tilastot ja ennakointi. Viitattu 24.9.2020.

Tilastokeskus (2020): Väestö asuinpaikan kaupunki-maaseutu-luokituksen sekä sukupuolen ja iän mukaan, 2000–2019. Viitattu 8.10.2020.

Tilastokeskus (2020): Väestön ikärakenne Pohjois-Karjalassa 31.12.2019. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Tilastot ja ennakointi. Viitattu 24.9.2020.

Tilastokeskus (2020): Väestönmuutostekijät Pohjois-Karjalassa vuosina 1998–2019. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Tilastot ja ennakointi. <https://www.pohjois-karjala.fi/tilastot> Viitattu 22.9.2020.

Tilastokeskus (2020): Väestönmuutokset Pohjois-Karjalassa v. 1993–2019 (sis. luonnollisen väestönkasvun, maan sisäisen muuttoliikkeen ja siirtolaisuuden kunnittain). Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Tilastot ja ennakointi. <https://www.pohjois-karjala.fi/tilastot> Viitattu 24.9.2020.

Tuhkunen, Anne (2007): *Between Location and a Sense of Place – Observations Regarding Young People's Migration Alacrity in Northern Europe*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli (2018): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, Pirjo (2020): *Nuorten hyvinvointi alueellisen erilaistumisen näkökulmasta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019): *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Helsinki:

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

Tuuva-Hongisto, Sari; Pöysä, Ville ja Armila, Päivi (2016): *Syrjäkylänuoret – unohdetut kuntalaiset?* KAKS – Kunnallisan alan kehittämissäätiö.

Tuuva-Hongisto, Sari (2018a): *Kotona, maalla, syrjässä. Syrjäkylänuorten haaveita kotiseudulle jäämisestä*. Nuorisotutkimus 2018:3, 23-37.

Tuuva-Hongisto, Sari (2018b): *Kaukana kaikesta: syrjäkylänuoret*. Teoksessa (toim.) Komonen, Katja ja Ronkainen, Jussi: *Punaisen langan virkkausta : Näkökulmia nuorisotyön koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämistyöhön. Näkökulmia nuorisotyön koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämistyöhön*. Xamk Kehittää 46, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy.

Tuuva-Hongisto, Sari (2018c): *Luontoa lähellä – Syrjäkylänuoret ja metsäsuhde*. Vuosilusto 12. Suomalainen metsäsuhde. Lusto – Suomen metsämuseo ja Metsähistorian Seura 2018, 24–37.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2021): *Tukialueet. Aluekehittämisen tavoitteet ja suunnittelu*. <https://tem.fi/tukialueet> Viitattu 19.2.2021.

Vehkalahti, Kaisa (2020): *Suurista ikäluokista tyhjeneviin kyliin: Maaseutu kolmen sukupolven nuorten kasvuympäristönä*. Blogi 10.1.2020. Oulun yliopisto. <https://www oulu.fi/blogs/science-with-arctic-attitude/muuttuva-maalaisnuoruus> Viitattu 21.9.2020.

Vehkalahti, Kaisa; Rutanen, Niina; Lagström, Hanna ja Pösö, Tarja (2010): *Kohti eettisesti kestävä lasten ja nuorten tutkimusta*. Teoksessa Lagström, Hanna; Pösö, Tarja; Rutanen, Niina ja Vehkalahti, Kaisa (toim.): *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

YLEISET

- Ikä, oppilaitos, luokka-aste

OMA KOTISEUTU

- Kotiseutu
  - Kotiseudun ympäristö ja sijainti omin sanoin; kotiseudun asukkaat ja nuoret asukkaat; seudun positiiviset ja negatiiviset ominaisuudet; kotiseudun palvelut ja harrastustoiminta; nuoret palvelut ja aktiviteetit sekä niiden sijainti
- Perhe
  - Perheenjäsenet; kotitalo; vanhempien ammatit
- Kaverit ja sukulaiset
  - Etäisyys kavereiden ja sukulaisten luo; yhteisen ajanvieton tavat ja ajankohdat
- Koulu
  - Sijainti; etäisyys ja kulkemistapa koululle

TULEVAISUUSKUVAT

- Peruskoulun/lukion/ammattikoulun jälkeen
  - Suunnitelmat valmistumisen jälkeen
  - Peruskoululaiset: toisen asteen koulutusvalinta
  - Toisen asteen opiskelijat: korkeakoulutukseen hakeminen
  - Koulutuksen sijainti; oppilaitoksen etäisyys kotiin ja sen vaikutus koulutusvalintaan; koulunkäynnin mahdollisuus kotoa käsin/muutto
- Unelma-ammatti
- Oman tulevaisuuskuvan sijainti
  - Tulevaisuuden asuinpaikkaa koskevat toiveet; tulevaisuus omalla kotiseudulla vai muutto muualle; kotiseudun työntö- ja vetovoimatekijät; syyt muualle lähtemiselle
- Kotiseudun tulevaisuus
  - Oma mielikuva kotiseudun tulevaisuudesta; paikallisten nuorten lähteminen ja jääminen; palveluiden tulevaisuus

- Ajatusleikki
  - Minä 25-vuotiaana ja 50-vuotiaana

Liite 2. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Nuorten tulevaisuuskuvat Pohjois-Karjalan maaseudulla

Maisterintutkielma, Jenni Tuhkanen, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen, joka käsittelee pohjoiskarjalaisissa maalaiskylissä asuvien nuorten tulevaisuuskuvia. Tutkimuksen aineisto koostuu nuorten yksilöhaastatteluista. Annan suostumukseni haastattelulle ja haastatteluaineiston hyödyntämiselle kyseisessä tutkimuksessa sekä myös mahdollisissa tulevilla tutkimuksissa.

Ymmärrän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille. Olen tietoinen, että tutkimuksessa anonymisoidaan nimeni, kotikuntani ja muut sellaiset seikat, joista minut voitaisiin tunnistaa.

Olen tietoinen, että haastattelu äänitetään. Äänitettä säilytetään luottamuksellisesti ja sitä saa kuunnella vain maisterintutkielman tekijä itse. Äänite hävitetään, kun sille ei ole enää käyttötarkoitusta tutkimuksessa.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkimushenkilöksi.

Päivämäärä

Allekirjoitus